

ΧΡΟΝΟΣ

CRONOS

Revista Societății de Științe Istorice din România
Filiala Caraș – Severin
Anul XI (2019), nr. 24, Iulie – Decembrie 2019

Materiale pentru revistă
pot fi trimise pe adresa:
nicumagiar@yahoo.com
tel. 0723-885700

COLECTIVUL DE REDACȚIE

Coordonator: Prof. dr. NICOLAE MAGIAR
Corectori, redactori:
Dr. EDUARD MAGIAR
Dr. ATTILA VARGA

Grafica și responsabil cu realizarea numărului:
REMUS MIHAI RÎUNIȚĂ

COPERTA

EDUARD MAGIAR

TEHNOREDACTARE

EDUARD MAGIAR
NICOLAE MAGIAR

Redacția și administrația

Editura „Gheorghe Magas” Reșița
Casa Corpului Didactic Caraș-Severin
Reșița – Str. Bega Nr. 1
Tel. 0355417618
Fax. 0255206005
E-mail: ccdcaras@gmail.com
www.cdcsc.ro

Răspunderea pentru originalitatea și
autenticitatea materialelor revine
autorilor

ISSN 1844 - 4423

CUPRINS

Tradiții pedagogice românești în Banat. Cadrul legislativ general privind învățământul (1868-1918)	NICOLAE-COSMIN GHEJU	3
Bătălia de la Wagram (Iulie 1809)	Dr. EDUARD MAGIAR	6
Manifestarea cultural-științifică internațională „MEMORIALUL RADU FLORA”	LUCIAN MARINA	13
Contribuția lui Leonhard Böhm la cercetarea istorică a Banatului	Pr. EMIL SERGIU VARGA	15
Unirea Banatului cu România (1918-1919)	DR. NICOLAE MAGIAR	18
Folclorul în comunitatea bănățeană	CRISTIAN ȘODÂNCĂ	22
Ediția a 45-a a tradiționalei Tabere de Creație „COLONIA LITERARĂ”	LUCIAN MARINA	24
Recenzie de carte - Dezmembrarea Iugoslaviei în context internațional	Dr. VARGA ATTILA	26
Recenzie - Revista Logos	DR. NICOLAE MAGIAR	29
Recenzie carte – Privind spre copilărie	DR. NICOLAE MAGIAR	30
Din activitatea noastră		32

Tradiții pedagogice românești în Banat. Cadrul legislativ general privind învățământul (1868-1918)

În lunga perioadă a învățământului popular, oral, tradițional, transmitătorii acestuia erau părinții, bunicii, bătrânii, cu bogata lor experiență de viață, frați mai mari, povestitori sau cântăreți talentați. Odată cu apariția scrisului și a cărților - și aceasta înseamnă, implicit școală și învățători - și mai ales a creștinismului, cu obișnuitele sale cărți de cult, apar și necesarii cunoscători de scris-citit, copiiștii, cântăreții, diaconii, preoții, călugării, diecii, dascălii și învățătorii, în ale cititului și scrisului, în toate părțile locuite de români.

În statele noastre începătoare și organizația noastră bisericească creștină, avea nevoie de cadre care nu se puteau forma decât prin dascăli - învățători, cunoscători de citit-scris slavo-român, grecesc, latin, care dascăli, învățaseră și ei de la alți învățători. Continuitatea unui învățământ și a unor învățători, în toate perioadele istoriei noastre, o dovedește și terminologia școlară latină, păstrată în limbă¹.

Încă înainte de dominația habsburgică, în Banat, profesia de învățător al școlilor populare începuse să fie exercitată de persoane civile pe lângă care funcționau însă, ca învățători și unii preoți.

Care este pregătirea de care aveau parte aceste persoane, ce țineau în mâinile lor destinul unei națiuni greu încercată? Unde își primeau acești oameni pregătirea necesară? În ce cadru? În ce condiții? precum și alte aspecte ale vieții de dascăl, de care suntem datori să ținem seama.

Statul austriac - ca și celelalte state din Apusul Europei - s-a interesat mai întâi de pregătirea cadrelor didactice, pentru școlile medii și superioare, unde învățau copiii claselor dominante și care pregăteau aparatul administrativ și de conducere, din economie, sănătate sau cultură.

Ca învățători erau angajați foști militari, crâsnici sau simpli absolvenți ai școlii triviale², care știau să citească și să scrie. Când însă statul consideră că instruirea tineretului sătesc este o problemă politică importantă, că învățământul de la sat își aduce contribuția sa, destul de importantă, la prosperitatea statului, mai ales în lumina noilor idei iluministe ce stăteau la baza statului austriac, acesta își schimbă politica. Aceasta având în vedere că tot de pregătirea acestor dascăli ținea și păstrarea ordinii și armoniei sociale.

Astfel, încep preocupările cu privire la pregătirea învățătorilor. Iar când în conținutul învățământului au fost introduse și obiecte realiste (aritmetica, științele naturale), s-a simțit și mai acut necesitatea unei pregătiri speciale a învățătorilor, în anumite instituții de învățământ. Această preocupare este înscrisă în aproape toate legile școlare date după 1774.³

Legile școlare stabilesc destul de precis și calitățile pe care trebuie să le posedă o persoană, spre a putea fi angajată ca învățător, cum întâlnim în Regulae Directivae sau în Schulpatent și altele.

În primul rând, se cerea ca învățătorul să posede cunoștințe (științele) necesare pentru instruirea și educarea tineretului. Spre a învăța pe alții, trebuia mai întâi să fie el însuși stăpân pe citire, scriere, socotit și religie, cât și pe arta de a transmite elevilor aceste cunoștințe în mod ușor, clar și pe înțeles.

¹ P. Radu, D. Onciulescu, *Contribuții la istoria învățământului în Banat, până la 1800*, București, 1977, p. 220

² Școlile înființate de statul austriac, în care învățământul se făcea în limba germană și pe care statul le întreținea.

³ V. Țărcovnicu, *Istoria învățământului din Banat, până la anul 1800*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970, p. 180

Este vorba, deci, de cunoașterea conținutului învățământului și de stăpânirea metodei de predare. Dar mai ales învățătorul trebuia să aibă înclinații spre funcția didactică și s-o exercite cu încredere, cu optimism.

Acestea erau prevederile legale. În realitate, însă, mulți dintre învățătorii care funcționau și din cei care doreau să se angajeze, n-aveau o pregătire corespunzătoare. De aceea era imperios necesar să se ia măsuri în această privință; dar pregătirea sutelor de învățători, necesari pentru localitățile românești și sârbești din Banat era destul de greu de rezolvat.

În Granița militară, la școlile triviale care funcționau pe lângă companii, în care învățământul se predă în limba germană, au fost numiți învățători de naționalitate germană, de religie catolică, pregătiți fie la Viena, fie la școlile normale; nu a existat însă o preocupare și pentru pregătirea învățătorilor români și sârbi de la școlile naționale din localitățile grănicerești, unde nu era sediu de companie, deoarece astfel de exemple erau destule; mult timp în aceste cazuri funcționând învățători insuficient de pregătiți.

Introducerea unor noi obiecte de învățământ, după anul 1868, cum erau geografia, fizica, istoria naturală, istoria sau, îmbogățirea conținutului altor obiecte, cum au fost aritmetica (acestei materii i s-au prevăzut noțiuni despre măsurile metrice)- au impus o pregătire mai temeinică a învățătorilor.

La 7 decembrie 1868 se votează în Parlamentul maghiar, legea învățământului (emisă imediat după încheierea pactului dualist, austro-ungar), ce întărea aspirarea națională a românilor transilvăneni, prin aceea că nu se recunoștea decât o națiune, cea maghiară și o singură limbă oficială a statului, tot limba maghiară.

Prin legea Iosef Eötvös, se organizează învățământul primar general, iar cei ce doreau să fie învățători, trebuiau să fie absolviți o școală preparandială și să fie trecut examenul de capacitate.⁴

Legea 38/1868 prevedea înființarea unui număr de institute pedagogice pentru învățători și altele pentru învățătoare, unde să se pregătească în condiții mai bune, cadrele necesare școlilor populare.

Legea prevedea ca în preparandii să fie primiți, fără examen, elevi care au absolviți 4 clase inferioare de gimnaziu sau o școală reală. Cei care nu absolveau aceste școli, pentru a fi primiți în preparandii erau supuși unui examen, spre a dovedi că au cunoștințe de limbă maternă, aritmetică, geografie și istorie, la nivelul celor ce se predau în cele patru clase inferioare ale gimnaziului.

Se studiau următoarele obiecte: religia și morala, pedagogia, metodică, geografia, istoria, limba maternă, limba maghiară, limba germană, științele naturale (cu aplicații la agricultură și industrie), economia (cu exerciții agricole și de grădinărit), constituția, matematica, cântul și muzica (vioară și pian), desenul și caligrafia, gimnastica și practica pedagogică. În preparandiile pentru învățătoare nu se predă constituția și gimnastica, iar în loc de economie rurală, se predă economia casnică. În plus se predă „lucrări femeiești”, adică lucrul de mână și gospodăria.⁵

Planul de învățământ al institutelor pedagogice era, în general, judicios alcătuit, pentru pregătirea învățătorilor; materia de învățământ prevăzută nu putea fi însă, asimilată temeinic în cei trei ani de studiu și nici nu se puteau forma deprinderile de a predă metodic în școala populară.

De aceea în Institutele pedagogice de stat, începând cu anul școlar 1881-1882 s-a trecut la durata de studiu de patru ani.

⁴ M. Bordeianu, P. Vladcovschi, *Învățământul românesc în date*, Junimea, Iași, 1979.

⁵ V. Țărnovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780-1918)*, Editura Didactică și pedagogică, București, 1970, p. 187.

Iau ființă, astfel, cele două instituții emblematice pentru învățământul bănățean de perioadă habsburgică.

Preparandia din Arad

Desigur, un rol major în formarea cadrelor de învățători bănățeni, inclusiv pentru zona de graniță, au avut preparandiile. Momentul înființării primei preparandii românești este și momentul în care se poate vorbi despre instituționalizarea unui sistem. Deși erau, în fond, școli de stat, preparandiile, fie românești fie sârbești, au căpătat un caracter național de aceea ele prezintă un progres nu numai pentru calitatea învățământului dar și pentru cea a acțiunii politice naționale.

Aici se instruiau oameni care apoi vor avea de jucat roluri semnificative în construirea unei ideologii și deopotrivă a unei acțiuni naționale. Aici se formau elitele naționale pentru românii din Banat și Părțile Vestice.

În mare măsură istoria preparandiei arădene⁶ și apoi a Institutului de la Caransebeș este chiar istoria mișcării naționale din aceste provincii, motiv pentru a realiza o trecere în revistă a rolului pe care l-au avut în formarea învățătorilor adică a celor care alcătuiau, la nivelul de contact între cultura tradițională și cea scrisă, între corifei și popor, majoritatea militanților.

Institutul din Caransebeș

În noile condiții sociale, politice, administrative și legislative (condiții oferite de legea 38/1868), pregătirea pe care o primeau unii învățători, la cursul preparandial din Caransebeș, întemeiat de Constantin Diaconovici Loga, cu o durată (inițial) de 6 luni, câte trei ani consecutivi, era cu totul insuficientă.

Lipsa de cadre didactice, mai ales în Granița militară, a determinat directorii școlilor naționale, de după C.D. Loga, să păstreze aceste cursuri. Ele au funcționat până la desființarea graniței militare, adică până în anii 1871-1872⁷.

După ce, în 1865 a fost reînființată Episcopia Caransebeșului, iar la 16 august, același an, a fost mutată de la Vârșeț, secția română a Institutului Teologic, Consistoriul diecezan, a găsit utilă, înființarea în Caransebeș a unui Institut Pedagogic.

Prof. Nicolae-Cosmin GHEJU
Școala Gimnazială „Aurel Peia” - Ezeriș

⁶ Cea mai consistentă monografie a Preparandiei de la Arad rămâne și astăzi lucrarea lui T. Botiș, *Istoria școlii normale (preparandiei) și a institutului teologic ortodox-român din Arad*, Arad, 1922.

⁷ Arhivele Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 4. șc/1871 Apud, V. Țărcovnicu, *Contribuții...* p. 188.

BĂTĂLIA DE LA WAGRAM (IULIE 1809)

În lunga serie de bătălii purtate de Napoleon, cea de la Wagram se înscrie printre cele care ocupă un loc aparte. Aceasta face parte din a cincea coaliție contra Franței imperiale și are câteva caracteristici față de alte lupte conduse de Napoleon: lungimea frontului, durata, intensitatea luptelor, prima mare bătălie de artilerie din istorie, urmările.

Marea bătălie de la Wagram s-a desfășurat în 5-6 iulie 1809 pe câmpia Marchfeld, în apropiere de Deutsch-Wagram, Austria, la doar 10 kilometri nord-est de Viena. Forțele angrenate în această luptă sunt: Imperiul Francez, Saxonia, Bavaria, Regatul Italiei și Imperiul Austriac. Se remarcă printre conducătorii de armate în primul rând împăratul Napoleon, apoi mareșalii săi participanți la această luptă: Berthier (Șef de Stat Major), Bessières (rezervă de cavalerie), Oudinot (Corpul al II-lea), Davout Corpul al III-lea), Masséna (Corpul al IV-lea), Bernadotte (Corpul al IX-lea).

Strict statistic, în această bătălie au fost folosite, de ambele tabere, armate cu un efectiv total de 315.000 soldați; aceștia au folosit 847 piese de artilerie, iar pierderile se cifrează la 69.000 (morți, răniți și dispăruți), plus 22.000 de prizonieri.⁸

Rezultatul final consemnează o victorie decisivă a Franței imperiale.

Marea bătălie de la Wagram a fost precedată de alte lupte de mai mică anvergură, dar foarte dure. Acestea încep încă din mai 1809, și au fost la Abensberg – Landshut – Eckmühl – Ratisbona – Essling, iar armata austriacă nu a putut opri înaintarea francezilor.

Arhiducele Carol, deși se retrage, reușește să păstreze o armată numeroasă, retrăgându-se în Boemia, pe malul stâng al Dunării, în timp ce Napoleon se îndreaptă spre Viena, pe malul drept al fluviului. Napoleon intră în capitala austriacă pe 12 mai, dar găsește podurile peste fluviu distruse. De aceea, încearcă să îl traverseze la 5 km în aval, prin dreptul insulei Lobau, dar armata franceză este respinsă de austrieci în 21 – 22 mai, în cadrul sângeroasei bătălii de la Aspern-Essling. În aceste condiții, „Marea Armată din Germania” rămâne pe malul drept al fluviului, pregătind o nouă traversare.⁹

Dat fiind importanța stăpânirii insulei Lobau, Napoleon a masat pe aceasta o importantă artilerie: 28 de piese de 18 livre, 24 de 12 livre, 17 mortiere grele de 28 cm, 10 obuziere și o serie de tunuri de calibru mai mic, în special de 4 și 6 livre, toate plasate inițial sub comanda generalului Aubry, apoi sub cea a generalului Reynier.¹⁰ Aceste baterii, împreună cu un regiment și 5 batalioane detașate pentru a le apăra, nu aveau să ia parte direct la bătălie, dar bateriile aveau să deschidă un puternic baraj de artilerie în jurul amiezii, pe 6 iulie, împotriva forțelor austriece ce se aventuraseră în raza lor de acțiune.¹¹

În cele șase săptămâni ce despart bătălia de la Aspern-Essling de cea de la Wagram, Napoleon transformă insula Lobau, rebotezată „Insula Napoleon”, într-o vastă bază de operațiuni: cei 20 000 de răniți sunt transferați aici și o garnizoană de 40 000 de soldați și auxiliari este menținută în permanență pentru a apăra insula. Aici sunt construite spitale de campanie, barăci, depozite de hrană, efecte și muniții și sunt instalate baterii de coastă, acoperind tot necesarul încartuirii unei armate.¹²

⁸ Erich Gunther Rothenberg - *The Emperor's last victory, Napoleon and the battle of Wagram*, Cassel, 2007, p. 139.

⁹ Alfredo Fierro, André Palluel-Guillard, Jean Tulard - *Histoire et Dictionnaire du Consulat et de l'Empire*, Éditions Robert Laffont, 2009, p. 586; vezi și Erich Gunther Rothenberg - *The Emperor's last victory, Napoleon and the battle of Wagram*, Cassel, 2007, p. 85-129.

¹⁰ Erich Gunther Rothenberg. *Op. cit.* p. 137.

¹¹ *Ibidem*, p. 142.

¹² *Ibidem*, p. 131-132.

La începutul lui iulie, chiar înainte de bătălie, moralul celor două armate este foarte diferit: în timp ce armata austriacă și ofițerii superiori ai acesteia își pierd pe zi ce trece încrederea în propriul comandant și dorința de a lupta, cea franceză, făcând parte din imperiul napoleonian ajuns la apogeu, are moralul foarte ridicat. În acest sens, sunt reprezentative două episoade ce au avut loc la începutul lunii iulie: în timp ce Masséna, deși suferă un accident destul de grav care îl împiedică să mai urce pe cal, refuză să își părăsească postul, generalul austriac Hiller, comandantul Corpului al VI-lea, profund nemulțumit de strategia adoptată, își părăsește postul pe motiv de boală.¹³

În vreme ce Napoleon pune la punct strategia ofensivă, de cealaltă parte, arhiducele Carol era hotărât să ducă un război defensiv, sperând că se va reuși încheierea păcii. În acest scop, el și-a retras trupele pe linia Russbach-Bisamberg, construind un lanț de șaisprezece redute care găzduiau 72 de piese de artilerie.

Napoleon debarcă pe insula Lobau pentru a supraveghea operațiunile de traversare a fluviului. Apoi, trupele de geniu, și-au dovedit din nou valoarea: sub o ploaie torențială, pontonierii au pornit la lucru pentru a face posibilă traversarea restului armatei. După cum a fost prevăzut, cu ajutorul curentului, ei au pivotat un pod pregătit dinainte și l-au fixat pe celălalt mal. În cinci minute, un prim punct de trecere fusese asigurat. Divizia Boudet din Corpul al IV-lea, apoi cele ale lui Molitor și Carra Saint-Cyr și-au început marșul. Pentru a crea o diversiune, divizia Legrand a utilizat podul morii și a înaintat către Aspern și Essling. Oamenii săi au trebuit să îndure focul artileriei austriece, Legrand afirmând că pământul tremura sub picioarele sale.¹⁴ Sub focul austrieilor, un al doilea pod de 22 de pontoane a fost terminat pe 5 iulie, la ora 2 dimineața pe insula Alexandre și a permis cavaleriei și artileriei lui Masséna să treacă Dunărea. Într-un timp record, Corpul al IV-lea se afla pe malul stâng. Atunci când Bertrand l-a anunțat pe Împărat că un pod fusese construit și că armata traversa Dunărea fără a întâlni o opoziție puternică, Împăratul a fost atât de surprins încât a pornit către locul de traversare pentru a se convinge de reușita manevrei sale.¹⁵

Un al treilea pod de 12 vase a fost finalizat la ora 1, făcând posibilă traversarea pentru infanteria din Corpurile al II-lea și al III-lea. După șase ore de muncă, un al patrulea pod de 160 de metri lungime, compus din 14 plute, a permis cavaleriei și artileriei din aceste două Corpuri să treacă și ele. Totul s-a derulat după cum prevăzuse Napoleon și totuși acesta considera că sunt încă motive de îngrijorare. El nu se va liniști complet decât atunci când întreaga armată va fi trecut pe malul stâng. Judecând că podurile deja construite vor fi insuficiente, el i-a ordonat lui Lariboisière să mai construiască încă trei, însă, din lipsă de materiale, al doilea nu a fost terminat decât la ora 14; or, la acel moment al zilei, aproape toată armata traversase deja Dunărea. Al treilea nu a devenit practicabil decât la ora 21. Această muncă suplimentară poate fi considerată de prisos, dar Napoleon nu dorea să-și asume niciun risc.[30] Capul de pod fusese asigurat pe ambele părți și o mare parte a armatei traversase deja Dunărea. Toate tentativele austrieilor de a distruge podurile cu ajutorul copacilor dărâmați sau a barjelor au fost dejucate de flota franceză.

Bătălia de la Wagram s-a dat pe câmpia Marchfeld, o zonă întinsă și plată, cu excepția sectorului Markgrafneusiedl, unde se găsea un turn de observație. Câmpia se întinde pe 36 de kilometri de la est la vest. Câmpul de bătălie, lung de aproximativ 9 kilometri, este delimitat de Kagan la vest și Glinzerdorf la est, măsurând în jur de 6 kilometri în adâncime, între Aspern la sud și Deutsch-Wagram la nord. Luptele din 5 și 6 iulie 1809 s-au derulat aici.

Napoleon a simțit că trupele austriece vor să se retragă în defensivă, pentru ca apoi, arhiducele Carol să ceară pacea. De aceea, prin mai multe manevre tactice și lupte izolate, reușește în ziua de 5 iulie să fixeze armata austriacă.

¹³ *Ibidem*, p. 135-137.

¹⁴ Frédéric Naulet - Wagram, 5-6 juillet 1809, Une victoire chèrement acquise, Collections Grandes Batailles, Napoléon Ier Éditions, 2009, p. 38.

¹⁵ *Ibidem*, p. 35-36.

În acest timp, cei doi comandanți își trasau planurile de bătălie pentru ziua decisivă ce urma. Napoleon era lângă Raasdorf împreună cu comandanții săi. Davout, „Mareșalul de Fier”, a rămas alături de Împărat mult după ce ceilalți șefi de Corp plecaseră, cei doi discutând îndelung despre misiunea dificilă și complexă pe care urma să o aibă Corpul al III-lea. Napoleon observase că poziția esențială care trebuia cucerită era localitatea fortificată Markgrafneusiedl, care domină întreg platoul și care era ușor de observat datorită marelui turn din centrul său. Odată ce Davout ar fi reușit să cucerească Markgrafneusiedl, francezii puteau considera că au sub control întregul platou aflat în spatele râului Russbach, întorcând flancul austriac și tăind orice posibilitate de comunicare între armata lui Carol și posibilele întăriri pe care le-ar fi putut aduce Ioan de Austria. Tocmai pentru a susține acest atac principal și a se menține în linie cu Davout, au fost concepute atacurile lui Oudinot și ale „Armatei din Italia”, conduse de Eugène.¹⁶

Arhiducele Carol încearcă să ia inițiativa pentru a doua zi printr-un atac prin învăluire, dar francezii lui Davout se pregăteau la rândul lor de atac, cu puternica divizie Friant pe stânga, susținută în eșalon secund de cea a lui Morand, în timp ce Puthod avea un regiment la Grosshofen, iar Gudim era cu divizia sa la Glinzendorf. Cavaleria franceză, 19 escadroane sub comanda lui Montbrun și 21 de escadroane sub comanda lui Grouchy, se afla pe dreapta. Prima ciocnire a avut loc în jurul orei 5, dar în jurul orei 6, austriecii se întorseseră de unde au plecat, cu prețul pierderii a 1 100 de oameni și scăderii moralului trupelor.¹⁷

Auzind bubuitul tunurilor de pe flancul său drept, Împăratul Napoleon și-a întrerupt imediat micul dejun și s-a îndreptat în grabă spre cartierul general al lui Davout, temându-se că Arhiducele Ioan de Austria a ajuns pe câmpul de bătălie cu „Armata Austriei Interioare”. În urma Împăratului, s-au pus în mișcare la ordinul său întreaga Gardă Imperială și diviziile grele Nansouty și Arrighi din Rezerva de Cavalerie. Atunci când Împăratul a ajuns în acest sector al câmpului de bătălie, a putut însă să constate cu satisfacție că austriecii se retrăgeau și că Arhiducele Ioan nu era în apropiere. Ca atare, Napoleon i-a reconfirmat lui Davout faptul că dorea ca acesta să ia cu asalt platoul și Markgrafneusiedl, dar, în loc să dea un mare atac frontal, după cum îi ordonase inițial, Mareșalului i se ordonă să trimită două divizii într-un asalt frontal în timp ce celelalte două, împreună cu cavaleria ar fi trebuit să traverseze râul Russbach în aval și să ia cu asalt panta lină a platoului, lovind astfel flancul inamic. Punerea în practică a acestor noi ordine de atac necesita reorganizarea trupelor și construirea unui pod pentru artilerie peste Russbach, fapt ce întârzie atacul francez cu circa două ore. Între timp, Napoleon se îndreptase spre cartierul său general, ordonând Gărzii și diviziei grele a lui Nansouty să facă stânga-împrejur, dar lăsându-i lui Davout ca întăriri divizia de cuirasieri a lui Arrighi și o baterie de tunuri grele de 12 livre. Pe drumul său de întoarcere, Napoleon se oprește să se consulte cu generalul Oudinot, moment în care un obuz austriac explodează în apropierea Împăratului. Îngrozit, Oudinot exclamă: „Sire, se trage asupra statului major general!”, la care Împăratul răspunde calm: „Ei, în război, orice accident este posibil.” și apoi se îndreptă, în uralele trupelor, către micul dejun întrerupt de canonada de pe flancul drept.¹⁸ În timp ce Bessières își conducea escadroanele pentru a bloca înaintarea austriecilor, la ordinul Împăratului, generalul Lauriston supraveghea desfășurarea celei mai mari baterii din istorie până la acel moment. Această baterie a intrat în acțiune în jurul orei 11 și avea ca obiectiv să gonească inamicul de pe poziția dintre Aderklaa și Süßenbrunn.¹⁹ Pe măsură ce înainta, artileria franceză deschidea focul, înainte de a își schimba poziția iar infanteria era eșalonată pe regimente, batalioanele formând careu atunci când cavaleria inamică se apropia

¹⁶ François-Guy Hourtoulle, - *Wagram, L'apogée de l'Empire*, Histoire & Collections. La Grande Armée, Collection Trésor du Patrimoine, 2004, p. 46-47.

¹⁷ Erich Gunther Rothenberg - *The Emperor's last victory, Napoleon and the battle of Wagram*, Cassel, 2007, p. 176-177.

¹⁸ *Ibidem*, p. 177-178.

¹⁹ *Ibidem*, p. 185.

prea mult, doar pentru a-și relua apoi marșul.²⁰ Astfel, parțial ascunși de culturile de porumb, în afara razei focului de muschetă austriac, dar sub bombardamentul constant al artileriei acestora, soldații francezi au înaintat spre sud, fără ca austriecii să încerce vreo acțiune majoră care să îi împiedice, cu excepția unui singur atac de cavalerie, rapid respins. În jurul orei 12, elementele din fruntea diviziei Legrand ajungeau în apropierea localității Essling, putând vedea deja inamicul.²¹

Cele patru divizii ale lui Davout trebuiau să cucerească poziția-cheie reprezentată de Markgrafneusiedl și înălțimile care dominau satul. Elementul principal al sistemului defensiv austriac era turnul pătrat, înconjurat de vechi tranșee care serviseră odinioară pentru apărarea împotriva cavaleriei maghiare. Însă, deși lucrările de terasament nu erau desăvârșite, bateriile austriece, plasate în spatele ridicăturilor de pământ, dominau câmpia Marchfeld.²²

Planul lui Davout era simplu: artileria sa, susținută de o parte din cea din Corpul II, își va concentra focul încrucișat împotriva satului. Erau în total între 93[75] și 114[76] piese (numărând și cele 32 de piese provenite de la regimente), dintre care 8 de 12 livre și 25 de 8 livre, calibre superioare față de majoritatea pieselor austrieilor. Între timp, diviziile Gudín și Puthod urmau să atace dinspre Grosshofen, obligându-l pe Rosenberg să le confrunte. Aceasta va permite diviziilor lui Friant și Morand să flancheze poziția prin dreapta, în punctul nevralgic unde platoul coboară spre sud-est.

În jurul orei 9, bombardamentul pozițiilor austriece a început. La efectul tirului s-a adăugat cantitatea mare de fum degajată de atât de multe guri de foc, care a disimulat preparativele franceze de atac. Atacul frontal francez a fost cel care a deschis acțiunea, opunând diviziile Puthod și Gudín celor 3 brigăzi austriece slăbite.

Napoleon a urmărit în mod constant mișcările lui Davout. Atunci când a observat că linia de fum care indica poziția trupelor mareșalului a trecut de turnul pătrat, Împăratul a știut că a venit momentul să ordoneze atacul general. Era miezul zilei și întreaga aripă stângă a austrieilor risca să se prăbușească, dar, în aceste momente, sosește în mod salutar arhiducele Carol cu întăriri. Dar, slab condusă și suferind din cauza inabilității sale de a se organiza pentru șarje în masă, cavaleria austriacă a fost respinsă cu pierderi mari și a trebuit să se refugieze în spatele infanteriei, în jurul orei 13. Ca atare, fără a mai avea vreo speranță de a putea rezista pe poziții, Rosenberg a organizat o retragere treptată, ordonată, înspre Wendling-Hof.²³

Pentru a susține atacul de infanterie, Marea Baterie, cât și piesele divizionare au înaintat spre inamic, intensificându-și tirul iar pe flancurile marelui careu s-a dispus divizia de cavalerie ușoară a lui Sahuc din cadrul „Armatei din Italia”, alături de cavaleria Gărzii, pe dreapta, iar pe stânga divizia de cavalerie grea a lui Nansouty. Cu susținerea infanteriei din Gardă, bavarezii au capturat fără probleme Süssenbrunn.

Comandantul Corpului II francez, generalul de divizie Nicolas Oudinot trecuse însă deja din proprie inițiativă la atac în jurul orei 13, atunci când observase că, la dreapta sa, înaintarea lui Davout nu mai putea fi oprită. Fără a mai aștepta deci ordinele Împăratului, bravul Oudinot s-a pus în fruntea trupelor, cu sabia în mână, conducându-le înspre creasta platoului, unde era eșalonat Corpul II austriac al lui Hohenzollern, cu care schimbaseră tiruri de artilerie toată dimineața. Într-o primă fază, Hohenzollern a rezistat pe poziții și austriecii i-au întâmpinat pe francezi cu un intens tir de muschetă și de artilerie. Cu toate acestea, comandantul austriac a realizat că nu poate rămâne pe poziții, deoarece, în stânga sa,

²⁰ Pigeard, Alain - *Dictionnaire des batailles de Napoléon*, Tallandier, Bibliothèque Napoléonienne, 2004, p. 921-922.

²¹ Erich Gunther Rothenberg - *The Emperor's last victory, Napoleon and the battle of Wagram*, Cassel, 2007, p. 185.

²² *Ibidem*, p. 186.

²³ *Ibidem*, p. 190.

Rosenberg era în plină retragere în fața lui Davout, care l-ar fi lovit curând în flanc în timp ce Oudinot îl fixa pe poziții.²⁴

Pe stânga franceză, Masséna, după ce salvase capul de pod, a înțeles că Napoleon a dat lovitura decisivă deoarece canonada se întetise în centru. În fața lui, comandantul austriac Johann von Klenau, se afla într-o poziție extrem de vulnerabilă, în condițiile retragerii generale a celorlalte Corpuri austriece. Austriecii mai controlau încă Essling, dar au fost puternic atacați de francezii din divizia Legrand. Primul atac francez, lansat de regimentul 26 ușor, a fost respins, moment în care Masséna, aflat în continuare în faetonul său alb, s-a plasat în fruntea regimentului 18 de linie strigând: „Scursurilor, câștigați 6 sous pe zi, iar eu valorez 600 000 de franci pe an și tot mă faceți să v-o iau înainte!” Francezii au reușit astfel să cucerească Essling, după care Klenau a încetat să mai reziste, retrăgându-se rapid. Localitatea Aspern a căzut fără ca austriecii să încerce să blocheze ofensiva, iar spre ora 15, Klenau i-a scris lui Carol că se teme că va avea loc un dezastru.²⁵

Suștinuți de focul unei baterii franceze, Marulaz și Lasalle s-au repezit către inamic, străpungând una din mase, apoi îndreptându-se către a doua. În timp ce încerca să-și ralieze oamenii pentru cea de-a doua șarjă, Lasalle s-a prăbușit, împușcat în cap. Francezii îl pierdeau pe cel mai faimos comandant de cavalerie ușoară al epocii.

Marulaz a preluat comanda escadroanelor sale și le-a raliat. Între timp, sub protecția unui regiment de ulani, oamenii lui Klenau și-au reluat retragerea înspre Bisamberg. Decis să răzbune moartea lui Lasalle, Marulaz s-a adresat regimentului 8 de husari: „Husari! Sunt 30 de ani de când vă comand. Numele meu vă este cunoscut. Iată inamicul. Nu vă dezmințiți de vechea voastră valoare. Șarjați, Marulaz este cu voi!”

Urmați de trei regimente de vânători călare, husarii s-au repezit către inamic cu strigăte de „Trăiască Împăratul, trăiască Marulaz!”. Austriecii au fost trecuți prin sabie, însă calul lui Marulaz s-a prăbușit, lovit de o ghiulea, iar generalul s-a rănit la tibie. Un ofițer din regimentul 3 de vânători călare i-a oferit calul său. Marulaz s-a ridicat cu dificultate și a fost în cele din urmă constrâns să părăsească câmpul de bătălie. Generalul de brigadă Bruyères s-a văzut nevoit să preia comanda a nu mai puțin de două divizii de cavalerie. Acest episod a pus capăt urmării lui Masséna, care a hotărât că nu mai era nevoie să se expună bateriilor austriece din Corpul V.²⁶

În jurul orei 20, canonada se încheiase și doar câteva unități franceze au mai continuat urmărirea, dar au fost ținute la distanță de ariergarda austriacă. Napoleon câștigase încă o bătălie decisivă, dar, de data aceasta, armata austriacă reușise să se retragă în ordine și rămânea capabilă de a continua lupta. Cu toate acestea, înfrângerea de la Wagram îl convinsese pe arhiducele Carol că trebuie să încheie pacea cât mai repede cu putință.²⁷

La ora 10 seara, Napoleon I a sosit pe câmpul de bătălie cu Garda Imperială, iar în dimineața zilei următoare francezii au primit întăriri importante. Realizând că în curând armata franceză va putea alinia 84 000 de oameni, Carol a decis să încheie armistițiul, chiar dacă nu avea permisiunea imperială. Cu toate că Berthier și alți comandanți francezi au insistat ca ostilitățile să continue până când monarhia Habsburgilor va fi fost distrusă, Napoleon a hotărât să accepte armistițiul, spunând că „s-a vărsat destul sânge.” Pe data de 11 iulie 1809, spre ora 19, a intrat în vigoare acordul de încetare a focului. Devreme, în dimineața zilei de 12 iulie 1809, a fost semnat Armistițiul de la Znaim, care privea doar aspecte militare și era încheiat pentru o durată de doar o lună.²⁸

²⁴ *Ibidem*, p. 194-195.

²⁵ *Ibidem*, p. 197.

²⁶ *Ibidem*, p. 197.

²⁷ *Ibidem*, p. 198.

²⁸ *Ibidem*, p. 199-210.

În aceeași zi, Împăratul Napoleon I i-a ridicat la demnitatea de Mareșal al Imperiului pe generalii Oudinot și Marmont, după ce îi acordase aceeași demnitate generalului MacDonald, pe câmpul de bătălie de la Wagram..²⁹

Bătălia de la Wagram a fost una dintre cele mai sângeroase ale războaielor napoleoniene, urmare a faptului că ambele armate au concentrat o puternică artilerie și că bătălia s-a dat într-o câmpie, fără prea multe obstacole naturale. Se estimează că artileriile celor două armate ar fi tras peste 90 000 de proiectile fiecare în timpul celor două zile de lupte. Wagram a marcat o schimbare majoră în tactica armatei austriece, care a opus o rezistență încrâncenată și a cărei împărțire pe Corpuri de armată, chiar dacă insuficient stăpânită și prost înțeleasă, a reușit să o impună totuși ca fiind un adversar redutabil.³⁰

După semnarea armistițiului, arhiducele Carol și-a înaintat demisia pe 23 iulie, demisie acceptată de Împăratul Austriei Francisc I, care l-a înlocuit cu Liechtenstein. Carol părăsind armata pe data de 30 iulie iar relațiile cu fratele său erau mai proaste decât oricând, Împăratul considerând că, prin semnarea armistițiului, arhiducele s-a implicat încă odată în probleme politice care îi depășeau autoritatea. Arhiducele Carol de Austria nu va mai primi niciodată comanda unei armate.³¹

Chiar dacă armata austriacă luptase excelent pe 5 și 6 iulie, la Wagram și chiar dacă pierderile celor două armate fuseseră aproape egale, victoria lui Napoleon a zguduit puternic moralul austriecilor, încrederea în victorie și dorința acestora de a continua lupta.. Pe data de 14 octombrie 1809, după îndelungi tergiversări și negocieri, austriecii au semnat Tratatul de pace de la Schönbrunn, care consfințea pierderi teritoriale semnificative pentru Imperiul Austriac, reducerea efectivelor armatei imperiale, obligativitatea alianței cu Imperiul Francez, cât și plata unei semnificative indemnizații de război.³²

Dr. Eduard Magiar
Cluj-Napoca

Napoleon la Wagram

²⁹ Ibidem, p. 210.

³⁰ Ibidem, p. 219-220.

³¹ Ibidem, p. 211.

³² Ibidem, p. 222-224.

Bibliografie

1. Jean – Claude Banc - *Dictionnaire des Maréchaux de Napoléon*, Pygmalion, 2013.
2. Jean-François Brun, Jacques Garnier, Vincent Rolin - *Napoléon, chef de guerre*, apărut în „Napoléon 1er Le Magazine du Consulat et de l'Empire”, nr. 48/mai, iunie, iulie 2008.
3. André Castelot - *Napoleon*, Editura Politică, București, 1970.
4. Charles Esdaile - *Napoleon's Wars An International History 1803-1815*, Allen Lane, Penguin Group, 2008.
5. Alfredo Fierro, André Palluel-Guillard, Jean Tulard - *Histoire et Dictionnaire du Consulat et de l'Empire*, Éditions Robert Laffont, 2009.
6. François-Guy Hourtoulle, - *Wagram, L'apogée de l'Empire*, Histoire & Collections. La Grande Armée, Collection Trésor du Patrimoine, 2004.
7. Frédéric Naulet - *Wagram, 5-6 juillet 1809, Une victoire chèrement acquise*, Collections Grandes Batailles, Napoléon Ier Éditions, 2009.
8. Alain Pigeard - *Dictionnaire de la Grande Armée*, Tallandier, Bibliothèque Napoléonienne, 2004.
9. Pigeard, Alain - *Dictionnaire des batailles de Napoléon*, Tallandier, Bibliothèque Napoléonienne, 2004.
10. Alain Pigeard - *La Garde Imperiale*, Tallandier, Bibliothèque Napoléonienne, 2005.
11. Andrew Roberts - *Napoleon and Wellington*, Phoenix Press, 2001.
12. Erich Gunther Rothenberg - *The Emperor's last victory, Napoleon and the battle of Wagram*, Cassel, 2007.
13. Oleg Sokolov - *L'armée de Napoléon*, Éditions Commios, 2003.
14. Evgheni Victorovici Tarle - *Napoleon*, Editura Lider, București, 1993.
15. Jean Tulard - *La France de la Révolution et de l'Empire*, Presses Universitaires de France, 1995.

Manifestarea cultural-științifică internațională „MEMORIALUL RADU FLORA”

Pe data de 5 septembrie 2019, adică la ziua de naștere a regretatului om de știință și cultură aleasă, Societatea de Limba Română, a organizat, la Zrenianin, și anul acesta prestigioasa manifestare cultural-științifică internațională „MEMORIALUL RADU FLORA”, cu tradiționalul Simpozion Internațional.

În orele dimineții, membrii familiei, prof. Steluța Flora-Mulici și magistrul Viorel Flora, precum și delegația S.L.R. în frunte cu președintele Lucian Marina și delegația oaspeților de la Drobeta-Turnu Severin, în frunte cu prof.dr. Florian Copcea, au depus jerbe de flori la cripta celui care a fost Radu Flora, cel care a plecat în eternitate în urmă cu 30 de ani, adică pe data de 4 septembrie 1989.

Manifestarea la care se aduce un pios omagiu, în mod tradițional a început cu o recepție la Primăria Orașului Zrenianin, unde S.L.R. deja a organizat trei expoziții: de fotografii a familiei Flora, de patrimoniu a sărăcienților „focuiți” pregătită de Iuliana-Seka Lăpădat Lazici și Iancu Murărescu, precum și în mod tradițional prea frumoasa expoziție a nestematelor din lăzilor de zestre, pregătită de Asociația Femeilor „Bunicuțele” din Uzdin în frunte cu Ana Boier.

Decanul de vârstă a Asociației „Bunicuțele”, Mărioara Sârbu, a surprins oficialitățile așteptându-le cu pâine și sare, cum obișnuiesc românii să întâmpine oaspeții.

Oficialitățile Orașului Zrenianin, respectiv Sașa Santovaț, loctiitorul lui Cedomir Ianici, primarul Orașului Zrenianin și Simo Salapura s-au salutat apoi cu toți cei prezenți la recepția pe care au oferit-o și s-au întreținut încă odată într-o atmosferă caldă cu cuvinte alese fiind evocată contribuția celui mai mare om de știință român de pe aceste meleaguri.

Seria de manifestări din cadrul „Memorialului Radu Flora” a continuat în Parcul Orășenesc „KARADJORDJE” unde, în Aleea Personalităților Ilustre, au fost depuse coroane și jerbe de flori pe care le-au depus: în numele familiei Flora, fiica Steluța și fiul Viorel, în numele delegației Ambasadei României la Belgrad, Bogdan Velișcu, secretar I al Ambasadei României la Belgrad, trimis special al Excelenței Sale Doamna Ambasador Oana-Cristina Popa și domnul consul Dan Nicolae Constantin de la Consulatul General al României la Vârșeț. Coroane și jerbe de flori a depus și delegația Orașului Zrenianin din care au făcut parte Sașa Santovaț, loctiitorul și Simo Salapura, adjunctul Primarului Cedomir Ianici, precum și Milan Mrcšici, secretarul Adunării Orașului Zrenianin, precum și delegația Societății de Limba Română din Voivodina în frunte cu președintele Lucian Marina care a fost însoțit de Stella Bugariu, președinta Filialei din Ecica a S.L.R. și Steluța Marina, secretara Filialei din Novi Sad a S.L.R. Coroane și jerbe de flori a depus și delegația Societății (Fundației) Culturale „Constantin Brâncuși” din Timișoara în frunte cu secretarul Aurel Matei Bancu însoțit de prof. dr. Virgiliu Vintilescu, fost colaborator apropiat al regretatului Radu Flora și Monica Condan, redactor-șef al revistei „Coloana Infinitului”, apoi, în numele Comitetului de coordonare al societăților de limbă și

literatură al comunităților naționale din Voivodina magistrul Helena Megeși și prof. Irina Papuga, secretara Societății de Limba și Literatură Ruteană din Voivodina, Branka Vlaisavlievici și alți prieteni ai regretatului om de știință și ai familiei Flora.

În continuare, participanții la „Memorial” au revenit la Primărie unde, în sala festivă s-au desfășurat lucrările tradiționalului Simpozion Internațional.

Lucian Marina

Președintele Societății de Limba Română – Novi Sad, Serbia

Contribuția lui Leonhard Böhm la cercetarea istorică a Banatului

Istoriografia germană din a doua jumătate a secolului al XIX – lea referitoare (cu referire) la Banat în Evul Mediu se remarcă printr-o serie de istorici și cercetători germani însă puțini dintre aceștia au avut curajul, dorința și modul inedit de se implica în acțiunea de „explorare” a istoriei Banatului istoric, un ținut care are un trecut bogat și plin de evenimente, de departe acest loc îi este conferit lui Leonhard Böhm., cu atât mai mult cu cât cercetările sale personale, ambiția și viziunea sa asupra istoriei rămâne drept un punct de reper pentru generațiile următoare³³. **Leonhard Böhm** provine din una din cele mai vechi familii de coloniști germani ai Banatului. Chiar și numele de familie al lui Böhm este foarte vechi și foarte frecvent. Strămoșii săi au fost cărauși și fără îndoială, provin din Boemia, unii din strămoșii săi celebri pomeniți încă din secolul al XIV-lea precum Mathias Behaim (1343), *primul traducător al Bibliei în limba germană*, un Martin Behaim, un navigator celebru și cartograf, apoi a fost în cele din urmă în 1688 -1690 Franz Johann Bemb, primul locotenent (gubernator) al localității Belgrad, iar în ceea ce privește istoria familiei sale de dată mai recentă, strămoșii lui Leonhard Böhm au fost artizani³⁴.

Leonhard Böhm a finalizat în august 1860 ca „o încercare de mai mulți ani și după un timp de efort și cercetare”, monumentală sa lucrare intitulată „Istoria Banatului Timișan”, pe care a dedicat-o publicului și patriotismului locuitorilor din Banat³⁵.

Lucrarea amintită fusese concepută în două volume, tipărită mai apoi în 1861 la respectatul librar Otto Wigand din Leipzig. Primul volum conține „Istoria politică” în opt cărți, din „cele mai întunecate vremuri” până la 1860³⁶. În al doilea volum este prezentată „Istoria naturală” în opt cărți, alături de încă o carte de folclor și o carte de antichități. Pe lângă prezentarea amintită e adăugată și o hartă a Banatului și se adaugă 13 plăci litografice³⁷.

În ceea ce privește idealul lui Böhm legat de scrierea istoriei, acesta s-a arătat destul de dificil în a oferi o performanță fără cusur în acest domeniu. Lipsa surselor de informații într-un oraș de provincie mic fără o bibliotecă, inaccesibilitatea la arhivele maghiare ce erau încă ținute „sub șapte peceti”, a trebuit ca la câteva cercetări ale sale, Böhm să se limiteze la ceea ce a oferit informativ și alți istorici mai mari în cărți și lucrări accesibile precum: Buday, Engel, Horvath, Szalay etc³⁸. Lucrarea italianului Franz (Francisc) Grisellini de la 1780, „Istorie politică și naturală a Banatului de Timișoara”, o realizare epocală la vremea sa, apărută într-o traducere germană, va manifesta asupra lui Böhm o mare influență în orientarea modului de cercetare istorică, regăsită în special în capitolele din „istoria naturală” a Banatului Timișan³⁹. Desigur că au apărut și unele critici cu referire la carte, în special, Johann Hunfalvy a criticat partea științifică a realizării cărții și Friedrich Pesty partea istorică considerând-o nefavorabilă (*Budapesti Szemle*, 1862, p. 220-243). În același an (1861), la Bechikerecu Mare a apărut un volum de „Istoria Banatului Timișan până în 1779” scrisă de Johann Heinrich

³³ Franz Julius Wetzel. *Biographische Skizzen - Beiträge zur Geschichte des Banates*. Verlag der Deutsch-Banater Volksbücher. Temeswar. 1932. articolul despre *Leonhard Böhm*, p. 186;

³⁴ Felix Milleker. *Leonhard Böhm - der Monograph des Banats. Sein Leben und seine Werke, 1833 - 1924*, Weisskirchen (Biserica Albă), 1925, p. 3;

³⁵ Ibidem., p.9;

³⁶ Leonhard Böhm, *Geschichte des Temeser Banats, mit einer Karte des Banats*, Erster Theil, Verlag von Otto Wigand. Leipzig. 1861. 415 de pagini. Prima pagină a cărții e urmată de dedicația autorului adresată cititorilor săi: „Dem Banater Publikum aus Patriotismus widmet diese Blätter in tiefster Ehrfurcht. der Verfasser”.

³⁷ Idem., *Geschichte des Temeser Banats. mit dreizehn Lithographirten tafeln*, Zweiter Theil. Verlag von Otto Wigand. Leipzig. 1861. 366 de pagini;

³⁸ Felix Milleker, *op. cit.*, p. 9;

³⁹ În introducerea primului volum din *Geschichte des Temeser Banats*, Leonhard Böhm mărturisește intenția sa de a scrie despre istoria ținuturilor sale și despre inspirația găsită în opera lui Grisellini: „Pentru fiecare cetățean, este frumos și util să-și cunoască țara sa... Să poți descrie un stat, cu toate acestea. în ceea ce privește toate condițiile sale vitrege acest fapt se datorează unor cunoștințe vaste și variate. o sarcină dificilă în ceea ce privește trecutul Banatului. din cauza stării sale, lipsa informațiilor în ceea ce privește evenimentele din cele mai vechi timpuri până astăzi. În astfel de condiții, am fost mult timp nehotărât dacă eu ar trebui să încep o astfel de sarcină laborioasă și ingrată, mai ales ca eu apar în acest drum pe care Grisellini l-a deschis, a cărui operă chiar și acum în ciuda unor incoerențe și lacune, totuși ar putea servi multor scriitori ca un model de modul în care o povestire istorică se poate scrie. - realizarea și intenția sa (a lui Grisellini) în împrejurările date epocii sale reprezintă un succes de o inestimabilă valoare” (p. IX).

Schwicker, astfel încât lucrarea sa a devenit una de concurență, fără ca cei doi autori să se fi cunoscut personal ori să își dezvăluie reciproc planurile lucrărilor lor⁴⁰.

Böhm însă nu a fost deranjat. Dimpotrivă, toate acestea l-au stimulat încă și mai mult încât a dorit să-și rescrie lucrarea. În al doilea rând, la partea științifică a cărții sale, el s-a oprit și s-a referit și la lucrarea lui Schwicker, arătând că nu a fost cu adevărat străin de acest subiect, analizând mai mult partea istorică. Aceasta a fost revizuită, completată, cu un conținut bogat, astfel încât noua lucrare istorică va apărea în două volume demne de apreciat. În disputa cu Böhm, Schwicker nu nega ideea de rivalitate, dar după cum afirma și istoricul *Alexander Krischan*, cu siguranță la mijloc a stat și invidia criticului în cauză⁴¹. Ironic, Schwicker a criticat „primirea neobișnuit de favorabilă de care s-a bucurat cartea cu alese simțăminte patriotice a domnului Böhm”, aclamând printre altele și lipsa de popularitate, anonimatul autorului în înaltele cercuri științifice maghiare: „...Noi nu cunoaștem până acum ca vreuna din lucrările noastre să se fi bucurat de atâtea laude cum e cazul cărții de față, motiv pentru care am citat într-una din cele mai prestigioase și de referință reviste din țară (probabil revista Academiei de Științe Maghiare) că ar fi cazul ca această lucrare să intre în atenția membrilor acesteia”⁴². Tot cu această ocazie Schwicker mai spune că „...o astfel de creație literară nu a stârnit invidia mea... ci mai mult curiozitatea de maniera în care a conceput-o, pe care eu o simt totuși ca fiind sub așteptările noastre...”⁴³.

Deoarece Böhm a scris „Istoria Banatului Timișan” în limba germană într-o perioadă de întărire a jurisdicției maghiare, nu i s-a dat prea mare atenție iar critica maghiară de la Budapesta a lui Hunfalvy și Pesty asupra primei ediții (în limba germană) în care cei doi își arată disprețul pe alocuri subliniind dezinteresul autorului față de oarecare progrese politice ale zonelor de graniță din Ungaria, l-a determinat pe Böhm să dea un răspuns de apărare, la a doua ediție republicată și în limba maghiară. Pentru această traducere, el „l-a câștigat” pe jurnalistul maghiar Richard Szabo și pe editorul Gustav Emich care avea una din cele mai mari tipografii maghiare la Budapesta. Acum, pentru că Banatul a încetat să mai fie o provincie separată, va trebui ca opera lui să primească un nou titlu „Istoria specială a Ungariei de Sud, sau așa-numitul Banat”; prefața este din data de 25 august 1864, iar semnul de emisie din anul 1867⁴⁴. Istoriografia de limbă germană din a doua jumătate a secolului al XIX-lea referitoare la *Evul Mediu în Banat*, datorită unei bogate surse de informații istorice dar și relatarea cu obiectivitate a unor evenimente despre vechimea, istoria și viața românilor din aceste locuri, aveau să trezească un viu interes și în rândul multor istorici români bănățeni, printre care aici doresc să rețin admirația pe care deloc întâmplător și-a manifestat-o *Vasile Maniu* față de *Istoria Banatului Timișan* a lui *Leonhard Böhm* : „istoriograful Leonhard Böhm vorbind în a sa operă *Monografia Temisianeii* despre tema Banatului și a poporului românesc, afirma că este o provincie de cea mai mare însemnătate și că populațiunea ei a luptat bărbătește cu toate vicisitudinile dezastrelor, dezvoltând un curagiu legendar și stând locului ca o stâncă puternică, de care s-au sfărmat valurile înfuriate ale hoardelor migratoare revărsate asupra Europei ca un arcan turbat fără a-i fi alterat câtuși de puțin geniul național de urgia vandalismului fioros și prădătoriu”⁴⁵. În prima ediție (în limba germană) a lucrării sale, *Geschichte des Temeser Banats*, chiar din primul volum al mării sale opere, Leonhard Böhm își justifică pasiunea și aplecarea spre acest studiu motivând că „Banatul Timișan este în multe privințe o țară destul de remarcabilă. Poziția geografică, soarta ciudată a poporului său, care de secole a fost expusă la atacurile hoardelor barbare care, la momente diferite, cum ar fi conflictul și situația tensionată cea a inundat de multe ori partea de sud a monarhiei noastre (Banatul, adică „Ungaria de Sud”), deși subiectul ar putea fi dat uitării, dar cu toate acestea nu pot fi uitate niciodată acele scene istorice, care timp de secole au format un baraj, în care au avut puterea de a sparge atacul musulmanilor, înainte de a putea pătrunde în inima statului austriac, care, în atât de multe diferite, de multe ori în circumstanțe adverse, au știut să-și păstreze cetățenia, manierele sale specifice și administrative în parte - astfel de oameni ar merita

⁴⁰ Felix Milleker, *op. cit.*, p. 9;

⁴¹ Alexander Krischan, *Banatsforschung als Aufgabe*, Karlsruhe. 1999, p. 213;

⁴² J. H. Schwicker, *Leonhard Böhm's Geschichte des Temeser Banats*. în *Neue Temeswarer Zeitung*, Timișoara, nr. 84/1868, p. 1;

⁴³ Ibidem.. p. 2;

⁴⁴ Böhm Lénárt. *Dél- Magyarorszáig Bánság, külön történelme*, Első kötet, Emich Gusztáv Tulajdona. Pest, 1867. 322 de pagini;

⁴⁵ Victor Neumann, *Vasile Maniu. Monografie istorică*, Timișoara, 1984, p. 180.

atenția educației și nu o monarhie, căci mai mare parte din publicul nostru a rămas necunoscut, așa cum a rămas *Banatul*⁴⁶. Dorința autorului de a împlini acest deziderat e cu atât mai mare cu cât după cum mărturisește că, de la Griselini vreme de 80 de ani nimeni n-a mai alcătuit vreo lucrare completă despre „această țară binecuvântată”, despre oamenii acestor locuri, despre tradițiile, bogățiile naturale și resursele minerale, fapt pentru care se vede îndreptățit și dator să aducă la lumină trecutul și adevărul istoric: „, Ar trebui să mai tolerăm încă o astfel de literatură a țării ce se află pustiu? Nu, eu, ca un nativ din Banat, am hotărât să reprezint în acest rod al mâinilor nu numai istoria țării mele de până la timpul prezent, dar de asemenea constituția civilă și de administrare. În plus, munca mea poate fi considerată doar ca un experiment, care va servi ca un pas de a dezvolta o eroare în mai bine...”, recunoscând spre finalul introducerii de neadaptarea întru totul la exigența notării științifice, pentru care își recunoaște greșeala: „...Vreau să îmi cer scuze pentru această carte, în unele locuri, dacă n-am amintit de fiecare dată și numele informatorilor de unde am preluat opinia... iar în ceea ce privește aceste date, cu toate acestea, având în vedere aici pentru prima dată, rămâne pentru mine, ci pentru motive bune, nimic altceva decât încrederea în dragostea mea de adevăr⁴⁷.”

Primul volum al „Istoriei Banatului Timișan” tratează „Istoria Politică”⁴⁸ a Banatului, conținut împărțit în Opt Cărți, prin care autorul dezvăluie istoria acestei regiuni pornind „din cele mai întunecate timpuri” și până la „ultima revoluție maghiară din anii 1848-1849”⁴⁹. Dat fiind interesul nostru pentru perioada Evului Mediu, ne vom referi în special asupra primelor trei „cărți” ce expun în mod deosebit evenimente și personalități specifice acestei perioade istorice. Cu excepția cărților despre „Istoria Banatului” destinate să servească cunoștințelor generale, preocupările lui Böhm s-au îndreptat și asupra arheologiei, a colecțiilor de monede și antichități. Printre antichități au fost predominant cele preistorice și alte artefacte romane toate descoperite pe teritoriul Banatului de Sud. Ca personalitate marcantă a istoriografiei germane din Banat și a timpului său, Leonhard Böhm a rămas în conștiința posterității, astfel că peste ani, mulți vor încerca să aducă la lumină repere ale biografiei sale. Astfel, Franz Julius Wettel, de altfel prieten și colaborator apropiat avea să și-l amintească ca pe un „om foarte simplu și binevoitor, cu o modestie autentic germană, în același timp prietenos și familiar în purtare, cu un umor proaspăt, fermecător, merit să-l facă de neuitat tuturor celor care au avut o șansă ca să-l întâlnească”⁵⁰.

Preot Emil Sergiu Varga
Liceul de artă „Sabin Păuța” - Reșița

Bibliografie

1. Böhm, Leonhard, *Geschichte des Temeser Banats, mit einer karte des Banats*, Erster Theil, Verlag von Otto Wigand, Leipzig, 1861;
2. Böhm, Leonhard, *Geschichte des Temeser Banats, mit dreizehn lithographirten tafeln*, Zweiter Theil, Verlag von Otto Wigand, Leipzig, 1861;
3. Böhm, Lénárt, *Dél – Magyarország Bánság, külön történelme*, Első kötet, Emich Gusztáv Tulajdona, Pest, 1867;
4. Krischan, Alexander, *Banatsforschung als Aufgabe*, Karlsruhe, 1999;
5. Milleker, Felix, *Leonhard Böhm – der Monograph des Banats. Sein Leben und seine Werke, 1833 – 1924*, Weisskirchen (Biserica Albă), 1925;
6. Neumann, Victor, *Vasile Maniu. Monografie istorică*, Timișoara, 1984;
7. Schwicker, J. H., *Leonhard Böhm's Geschichte des Temeser Banats*, în *Neue Temeswarer Zeitung*, Timișoara, nr. 84/1868;
8. Franz Julius Wettel, *Biographische Skizzen – Beiträge zur Geschichte des Banates*, Verlag der Deutsch-Banater Volksbücher, Temeswar, 1932.

⁴⁶ Leonhard Böhm. *Geschichte des Temeser Banats, mit einer karte des Banats*, Erster Theil, Verlag von Otto Wigand, Leipzig, 1861, Introducere și Precuvântare (datată „Weisskirchen, august 1860”), p. IX.

⁴⁷ *Ibidem*, p. X.

⁴⁸ *Ibidem*, p. XV.

⁴⁹ *Ibidem*, p. XVI.

⁵⁰ Franz Julius Wettel, *op. cit.*, p. 193.

Unirea Banatului cu România (1918-1919)

În istoria milenară a Banatului au fost numeroase evenimente importante, mai ales prin urmările lor. Unul dintre acestea este cu certitudine Unirea cu România (toamna anului 1918-vara anului 1919). Acest eveniment crucial a fost precedat de altele mai mici, desfășurate cronologic și care, prin importanța lor, vor duce la desăvârșirea procesului de unificare propriu-zis. Acest fapt se înscrie perfect în cunoscuta părere a celui mai mare istoric al românilor, Nicolae Iorga: *Istoria mare este făurită de faptele mărunte, ale oamenilor obișnuiți.*

Astfel, Austro-Ungaria este prima care va intra în Marele război, adică primul război mondial, la sfârșitul lunii iulie 1914. Din nefericire, românii din această monarhie, respectiv și din Banat, se văd obligați să intre în luptă pe fronturi contra unor armate străine și să lupte pentru o cauză care nu era a lor.

De aceea, situația lor se înrăutățește brusc din cauza stării de război.

Astfel, intră în vigoare legile emise de parlamentul din Budapesta care prevedeau restricții dure în majoritatea domeniilor. De exemplu, fiind o stare de conflict armat, respectiv război, economia cu toate ramurile ei este în mod automat subordonată direct nevoilor armatei. În consecință, acele fabrici care produceau pentru front erau militarizate, ziua de muncă prelungită la o perioadă cât era considerată o nevoie imediată. Muncitorii nu au niciun drept de a protesta sau contesta măsurile impuse pentru că acțiunile de protest sunt în totalitate interzise prin lege.

Mai mult de atât, concentrările masive de oameni, mai ales de țărani, au avut o consecință imediată: depopularea satelor și în acest fel multe gospodării au fost ruinate. Serviciul militar obligatoriu era de la 18-50 ani, dar a fost extins până la 55 de ani. Pentru a suplini lipsa forței de muncă, autoritățile au recurs la o măsură dură: au fost angajate masiv femeile, la fel și copiii. La această stare de lucruri se adaugă rechizițiile obligatorii de animale și produse alimentare, cu consecință directă sărăcia și foamea.⁵¹

Situați românii bănățeni înrolați în armata austro-ungară începe să se schimbe după primii doi ani de război, respectiv din vara anului 1916. Sunt două mari cauze care determină acest fapt: România intră în război contra Austro-Ungariei și soldații români de pe frontul cu România se văd în situația să lupte contra fraților de peste munți; al doilea motiv este că monarhia dualistă începe să fie înfrântă pe aproape toate fronturile.

Situația se schimbă radical în toamna anului 1918 după ce Bulgaria și Turcia au capitulat necondiționat în septembrie și octombrie 1918.

Toate aceste evenimente determină o atitudine tot mai potrivnică a soldaților români din armata austro-ungară:

- aceștia dezertează cu tot cu armamentul din dotare;
- nu mai execută ordinele superiorilor;
- se răzvrătesc în masă.

În toate marile localități oamenii se manifestă public și apar așa numitele sfaturi sau comisii locale. Apoi, în noaptea de 30/31 octombrie 1918 se constituie Consiliul Național Român Central care devine unicul și supremul for politic al națiunii române de pe tot cuprinsul Transilvaniei și Banatului. Sub autoritatea acestui Consiliu, în toate zonele locuite de români se constituie consilii și gărzi naționale românești. Acestea aveau rolul de a asigura ordinea în comunități precum și garantarea vieții și bunurilor oamenilor.⁵²

După capitularea Austro-Ungariei la 3 noiembrie 1918, autoritățile din Banat încep să nu mai aibă control asupra populației de români. Pentru autoritățile maghiare se prefigurează cea mai neagră perspectivă: simt că există pericolul să piardă controlul în Banat, chiar provincia însăși. De aceea fac în extremis, o manevră politică ca să se salveze: proclamă Republica bănățeană la 31 octombrie 1918, care era de fapt „un organism autonom regional în cadrul Ungariei”. Conducerea urma să o aibă un comisar civil și unul militar. Numai că, în aceeași zi se formează la Timișoara Consiliul Militar Național

⁵¹ Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 6.

⁵² Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 7.

Român care anunță clar că nu se subordonează decât Consiliului Național Român Central și că are ca principal obiectiv pregătirea pentru organizarea voinței naționale.⁵³

Proclamarea Republicii autonome bănățene își are precedentul în câteva evenimente înainte și după acest eveniment.

Astfel, cea mai puternică secție bănățeană a PSD din Ungaria era cea condusă de avocatul dr. Otto Roth (considerat fie evreu, fie german). Cu toate acestea O. Roth, prin acțiunile sale era mai apropiat de interesele ungarilor decât de cele ale germanilor bănățeni. În 28 octombrie 1918 a avut loc o manifestație, ocazie cu care Otto Roth (care era în contact direct cu PSD din Ungaria), a cerut bănățenilor să-și decidă soarta singuri, adică după propriile idei, să ducă tratative directe cu Antanta în vederea declarării Banatului drept provincie autonomă în cadrul Ungariei.

Astfel, în 30 octombrie 1918, Otto Roth împreună cu locotenent-colonelul Albert Bartha, șeful statului major al comandamentului militar din Timișoara a participat la o întâlnire cu conducerea P.S.D. din Ungaria la Budapesta. Reveniți seara la Timișoara, ei s-au întâlnit cu conducătorii maghiari din oraș, cu prefectul orașului și cu conducerea organizației locale a P.S.D. Acolo s-a decis proclamarea a doua zi a republicii autonome bănățene, condusă de un organ democratic intitulat „Sfatul poporului”. Din acesta urmau să facă parte reprezentanți ai tuturor naționalităților și ai tuturor păturilor sociale bănățene. Acest organism urma să reprezinte Banatul pe lângă Antantă, în momentul în care trupele ei ar fi pătruns pe teritoriul regiunii.⁵⁴

După ce a avut loc o ședință în sala cazinoului din Timișoara, unde O. Roth anunțat proclamarea republicii, căpitanul Aurel Cosma, președintele organizației comitatense Timiș a Partidului Național Român a refuzat să recunoască această proclamare. El a cerut ca românii să – și decidă singuri soarta și i-a somat pe ofițerii de naționalitate română să îl urmeze, după care a încheiat strigând „Trăiască România Mare!” Ofițerii români l-au urmat și au părăsit Cazinoul militar, deplasându-se în sala mică a restaurantului „Kronprinz” din apropiere. Acolo au constituit Consiliul Național Militar Român, primul de pe teritoriul Banatului și Transilvaniei. În același timp au adoptat propria proclamație, declarând că se subordonează numai Marelui Sfat Național Român, dar că totuși, vor contribui la păstrarea ordinii și a liniștii interne.⁵⁵

Se dovedește că proclamarea republicii bănățene este o himeră, neavând acordul majorității populației din Banat, adică românii.

După ce Otto Roth și Bertha au creat garda republicană după modelul celei de la Budapesta, formată din locuitori unguri și din soldați întorși de pe front, are loc o demonstrație a românilor la Timișoara chiar în seara de 31 octombrie, cu participarea țăranilor din vecinătate și a unor locuitori din cartierele Fabric, Maier și Mehala. În după amiaza aceleiași zile, Aurel Cosma a convocat o nouă întrunire a membrilor Consiliului Militar Român în sala restaurantului „Kronprinz”. El a propus transformarea Consiliului Militar în Consiliu Național Român, care să își extindă autoritatea și asupra civililor.⁵⁶

Situația din Banat se schimbă brusc după încheierea armistițiului de la Belgrad. Potrivit acestuia, în Banat trupele austro-ungare trebuiau evacuate și pentru asigurarea ordinii, comandamentul trupelor Antantei a făcut apel la armata regală a Serbiei. În aceste condiții, activitatea Consiliului Militar Național Român se întrerupe.

Potrivit deciziei armistițiului de la Belgrad, armata regală a Serbiei intră în Banat și între 12-20 noiembrie ajunge până la Mureș. La început românii bănățeni i-au primit pe sârbi cu simpatie, la fel și reprezentanții autoprocamatei republici a Banatului.

La scurtă vreme însă, relațiile dintre români și sârbi devin încordate. Aceasta pentru că oficialitățile sârbe de la Belgrad au înțeles că armistițiul de la Belgrad le dă mână liberă în vederea anexării Banatului la Serbia și prin urmare, încep o activitate de propagandă pe lângă prezența armatei sârbești.

Așadar, la sfârșitul lunii noiembrie 1918, românii din Banat erau, așa cum spunea o mare personalitate politică din Transilvania, cu trei inamici: Ungaria prin ungurii din Banat, Austria prin șvabii și germanii din provincie, precum și sârbii prezenți ca militari.

⁵³ Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 7.

⁵⁴ Republica bănățeană, Ziua de vest. I.XI.29018. Mircea Rusnac.

⁵⁵ Republica bănățeană, Ziua de vest. I.XI.29018. Mircea Rusnac.

⁵⁶ Republica bănățeană, Ziua de vest. I.XI.2018, Mircea Rusnac

Sesizând pericolul ca situația să degenereze într-o confruntare directă româno-sârbă, puterile Antantei au decis aducerea în Banat a unor trupe franceze.⁵⁷

Cu toate că Banatul era sub stare de ocupație de către trupele străine, totuși, cu atât mai mult, românii au primit cu entuziasm vestea organizării adunării de la Alba Iulia pe 1 decembrie 1918. Ziarul Drapelul din Lugoj scria: „Un fior sfânt cutreieră astăzi toate inimile românești la gândul Adunării de la Alba Iulia Va fi o zi istoricăo zi de neuitat în viața poporului român. O zi pe care o vor aminti urmașii îndepărtați cu evlavie și admirație”.⁵⁸

Entuziasmul cu care românii din Banat s-au îndreptat spre Alba Iulia i-a făcut să se îmbrace în straie de sărbătoare sau uniforme militare, cu steaguri în mâini și intonând cântece naționale. S-au dus pe jos mulți kilometri până la cele mai apropiate stații de cale ferată, au fost împiedicați de autoritățile maghiare mulți dintre ei, dar restul tot au ajuns la Alba Iulia. 44 dintre cei care au participat la Marea Adunare, au fost aleși în Marele Sfat Național, ei reprezentând toate categoriile sociale din Banat.⁵⁹

La începutul anului 1919 relațiile românilor din Banat cu sârbii devin din nou încordate. Aceasta pentru că, în ciuda prezenței armatei franceze, autoritățile sârbe au decis să preia în totalitate administrația civilă din Banat. Astfel, la data de 20 februarie 1919 au fost numiți numai cetățeni sârbi în toate principalele funcții administrative. În plus, Consiliile naționale românești au fost desființate.

Toate acestea au stârnit riposta populației revoltate. Astfel, în dimineața zilei de 21 februarie 1919 în principalele centre industriale din Banat s-au declanșat greve cu caracter politic. Acestea s-au manifestat prin încetarea activității industriale, comerciale și circulației trenurilor.⁶⁰ Sârbii au început să negocieze și apar cedări, compromisuri.

După 1 decembrie 1918, poziția etnicilor germani, unguri, șvabi și sârbi devine diferită, în funcție de interesele lor. Astfel, în perspectiva împărțirii zonei între români și sârbi, șvabii au început să se orienteze spre România. Unii optau încă spre republica lui Roth, alții spre unirea Banatului cu Serbia. Unii germani la fel, iar sârbii doreau anexarea întregului Banat la Serbia. Ungurii nu declară public poziția lor, dar era de la sine înțeleasă atitudinea lor față de hotărârile de la Alba Iulia, deși sperau ca Ungaria să se transforme într-un stat cantonal federativ, care, bineînțeles, să cuprindă și Banatul.

Misiunea trupelor franceze în Banat avea un rol dificil din următoarele motive: se voia răscumpărarea românilor pentru efortul depus în război dar fără a leza interesele sârbilor.

La începutul prezenței sale în Banat, armata franceză avea ca principală preocupare recuperarea prizonierilor de război francezi. Apoi, francezii doreau să restabilească ordinea într-un ținut care era populat de multe etnii pe lângă românii băștinași: sârbi, unguri, germani, cehi etc. Pentru aceasta, francezii emit un ordin pentru toată lumea: confiscarea armelor.

Apoi apare un conflict tacit între trupele de sârbi și cele franceze deoarece la Timișoara s-au instalat amândouă trupele, acest fapt fiind considerat inoportun de sârbi.⁶¹

Armata franceză, care s-a interpus între armata sârbă și cea română, a reușit ca să convingă sârbii să se retragă fără lupte. Soldații unguri de pe malul Mureșului s-au retras fără lupte cu armata română.

Armata sârbă cedează treptat zonele ocupate din Banat dar, în timpul retragerii a intrat în conflict în multe localități cu românii din acestea. Aceasta pentru că s-au dat la jafuri de bunuri materiale.

Negocierile de la Paris din 1919-1920 vor arăta că liderii națiunilor prezente acolo nu vor ține cont de ceea ce doreau românii și minoritățile din Banat. Concret, prin decizia Conferinței de pace de la Paris din 13 iunie 1919 (comunicată oficial la 30 iunie), Banatul va fi împărțit între România și Serbia, apoi, prin Tratatul de la Sèvres din 10 august 1920, se stabilea în mod precis cum se trasează noua frontieră dintre cele două țări vecine.

⁵⁷ Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 8.

⁵⁸ Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 8.

⁵⁹ Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 9.

⁶⁰ Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 9.

⁶¹ Ionela Moscovici – *Misiunea franceză de interpunere în Banat: martie-mai 1919*, Banatica, nr 21, 2011, p. 363.

În primăvara anului 1919, treptat, hotărârile Adunării de la Alba Iulia încep să devină realitate și în Banat. Astfel, la sfârșitul lunii mai la Lugoj se instaurează administrația românească. La 18 iulie sosește o comisie trimisă de Consiliul Dirigent la Timișoara și încep negocierile pentru evacuarea trupelor din acea parte a Banatului. În urma acestor negocieri, la 27 iulie 1919, autoritățile administrative și militare sârbești părăsesc Timișoara. A doua zi, dr. Aurel Cosma, șeful organizației locale al PNR preia conducerea administrației locale. În 2-3 august sosesc primele trupe românești în Timișoara întâmpinate într-o atmosferă de mare sărbătoare, cu oameni sosiți și din împrejurimile Timișoarei. Pe data de 10 august 1919, aproximativ 40.000 de reprezentanți ai românilor din tot Banatul se adună la Timișoara pentru a ratifica hotărârile Adunării de la Alba Iulia. În același timp ei cer respectarea deciziilor din tratatul de la 4 august 1919 dintre România și marile puteri, tratat care prevedea ca întreg Banatul, în granițele sale naturale, să revină în întregime României.⁶²

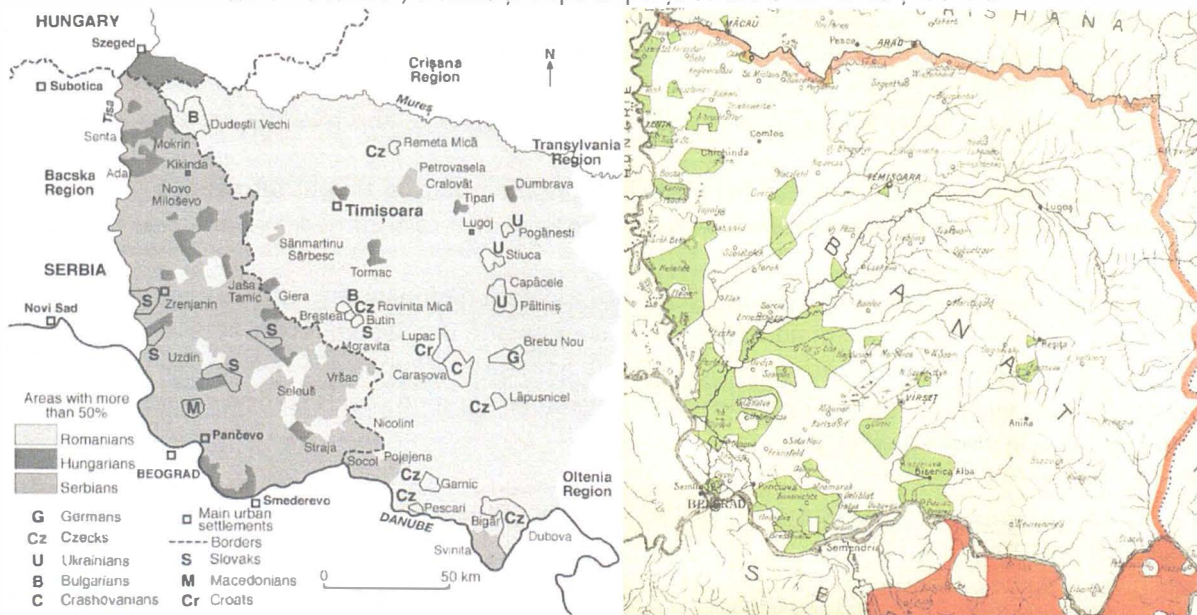
Tot în 10 august 1919, aproximativ 1000 de reprezentanți ai șvabilor și-au declarat public adeviziunea la unirea Banatului cu România. Este de remarcat faptul că, o delegație de șvabi alcătuită din 5 persoane, în frunte cu dr. Stephan Frecot, a plecat la Paris pentru transmite hotărârea lor Conferinței de pace de acolo. La 19 august 1919 această delegație va fi primită de Consiliul celor 10 și li se promite că se va ține cont de voința lor.⁶³

În anii 1919-1920, soarta viitoare a bănățenilor a fost decisă la Conferința de pace de la Paris, pentru că nimeni nu le-a cerut părerea cu privire la viitorul lor. Astfel, nu a avut loc nicio adunare a reprezentanților tuturor bănățenilor, indiferent de etnie, adunare în care să-și exprime opinia. De asemenea, nu s-a organizat niciun plebiscit sau referendum pe acest subiect atât de important. Participanții la Conferința de pace au împărțit Banatul după propriile lor interese, iar consecințele vor fi nefaste pentru că s-a distrus practic unitatea economică a provinciei Banatului precum și echilibrul etnic.

Așadar, unirea deplină a Banatului (teritoriul din România) s-a realizat în condiții dificile, într-o perioadă de timp mai îndelungată (decembrie 1918 – august 1919). Aceasta pentru că, deși republica bănățeană a fost teoretic mai puțin de patru luni, minoritățile etnice și interese străine s-au luptat din greu să nu renunțe la Banat, iar administrația civilă românească s-a instalat treptat.

Prof. dr. Nicolae Magiar
Colegiul Național *Mircea Eliade* din Reșița

Harta Banatului, înainte și după împărțirea între România și Serbia

⁶² Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 9.

⁶³ Vasile Dudaș – *Banatul și Unirea din 1918*, în „Analele Banatului”, Serie nouă, Arheologie – Istorie, III, Editura Museion, București, 1994, p. 10.

Folclorul în comunitatea bănățeană

Odată cu evoluția istorică a satului bănățean, s-a dezvoltat și folclorul acestuia. La început transmis exclusiv pe cale orală, a ajuns astăzi inspirație pentru scriitorii populari, în grai, sau pentru interpreți. Fie că este vorba de balade, descântece, strigături, doine, poezii în grai sau cântece, folclorul a fost și este prezent în viața satului.

Cu toate adâncimile și consistența sa, ruralitatea a rămas mai degrabă în conul de umbră al interesului istoric și asta în ciuda declarațiilor de intenție. Vocea, vocile sale nu au fost auzite sau nu am știut noi să le ascultăm, n-am vrut să le înțelegem mesajul, codurile ascunse și atunci ne-am mulțumit să declarăm că avem de a face cu o lume "tăcută"!⁶⁴

Firea veselă, iubitoare de frumos, a bănățeanului a favorizat o dezvoltare generoasă a artei folclorice, vestită prin bogăția repertoriului muzical și coregrafic și prin strălucirea costumului popular.

Belșugul de înțelepciune acumulat în memoria poporului numită tradiție, varietatea de forme a culturii folclorice, concretizată în obiceiuri, datini, legende, credințe și în neîntrecuta creație populară, transmisă prin grai viu, din generație în generație, dezmente învinuirea că Banatul ar fi lipsit de *orice cultură* la venirea străinilor.

Tinerii, feciori și fete, înainte de căsătorie, trebuiau să cunoască tot ceea ce era necesar ca să ducă o viață normală, fără ca să ceară mai deloc ajutor altora, numai folosind inteligent resursele naturale ale regiunii.⁶⁵

Bogăția culturală populară, spirituală și materială, mereu înnoită, s-a transmis din generație în generație, fără școală propriu-zisă, de la începuturile existenței acestei culturi, cu mult deci înaintea înființării oricărui fel de școală, prin școala vetrei părintești, continuată de școala vieții, a muncii, a vetrei satului, a mediului social-cultural în care și-au perindat viața urmașii generațiilor trecute.

După educația din familie și din casa părintească urmează lărgirea orizontului cu ulița copilăriei și a grupului de joc, ceata flăcăilor, apoi satul și comunitatea sâtească cu mediul geografic, social-cultural, cu mentalitatea, obiceiurile, tradițiile, cântecele, jocurile, portul și ocupațiile locuitorilor, năzuințele și aspirațiile lor de viitor. Integrarea tinerilor în cultura materială și spirituală a comunității nu s-a făcut, în Banatul de altădată, numai prin îndemnuri sau invitații, ci și prin bogatul conținut al folclorului atât de variat și de educativ.⁶⁶

Ocaziile transmiterii de balade, doine, povești, snoave, proverbe, ghicitori, cu un bogat conținut educativ, au fost foarte multe și variate. În cursul iernii, *șezătorile* erau foarte potrivite pentru povestirea și ascultarea celor cu darul redării artistice a acestor creații populare.

La *desfăcutul porumbului*, toamna, în case, șuri sau afară, dacă nu era încă frig, la lumina *limpașurilor*, lângă grămada de *cucuruz*⁶⁷, povestitorii se întreceau, pe rând, să țină lumea trează până târziu după miezul nopții.

Pe alocuri se spun povești, mai ales cele provocatoare de râsete, în timpul priveghiului, care, în afară de prezența mortului, nu mai are nicio notă funebră.

La *moară*, la *piuă*, la *căzanele de fiert răchie*⁶⁸, la *stână* sau la *uloiniță*⁶⁹, până le venea rândul sau până li se termina partea dată de lucru.

În timpul *călătoriilor*, tovarășii de drum obișnuiau și obișnuiesc să își povestească.

Bunicii, mai rar părinții, povestesc *celor mici*, pentru a-i adormi sau pentru a-i face să stea cuminiți. Printre ocaziile povestirii, exterioare satului sau familiei, locul de frunte îl ocupa *viața de soldat în cazărmi* și cantonamente unde, seara se organizau adevărate întreceri de povestit. Prin viața în cazărmi se transmitea un bogat repertoriu din folclorul românesc, cu împrumuturi din regiuni, mai îndepărtate iar, în timpul deplasării grănicerilor bănățeni, chiar din țări diferite.

Chiar după ce se vor înființa primele școli, chiar după organizarea mai sistematică a acestora, învățământul vetrelor părintești și sătești, învățământul culturii noastre folclorice va continua, paralel,

⁶⁴ V. Leu, *Memorie, Memorabil, istorie în Banat*, Studii și documente bănățene. vol. I. Timișoara. 2006. p. 187

⁶⁵ P. Radu, D. Onciulescu, *op. cit.*, p. 31-57

⁶⁶ D. Onciulescu, *op. cit.*, p. 15-16

⁶⁷ porumb

⁶⁸ țuică

⁶⁹ presa de ulei

mult îmbogățit și cu aportul educativ al cărților populare, al calendarelor atât de așteptate, al reuniunilor de lectură și muzică, atât de numeroase în Banat, completând și continuând instrucția și educația școlară.

Pentru circa 60-80% din populația românească, rămasă neșcolarizată, din diferite motive, în regimurile trecute, acest învățământ al mediului familial, sătesc, al mediului social-cultural în care și-a desfășurat activitatea, va rămâne singura școală, care va reuși să îi facă și pe acești români, *oameni de omenie*.⁷⁰

Graiul bănățean este păstrat și astăzi în vorbirea localnicilor. În vorbirea obișnuită auzi, mai ales la cei bătrâni, unele propoziții sau cuvinte care încearcă să comenteze sau să concentreze o anumită experiență de viață, de exemplu: *Blândul moșceneșce pământul; Țandăra nu sare dăparce dă bușiume; S-o 'ntâlnit Tanda cu Manda; Dacă ploaie în mai avem mălai; Bace șaua să prișeapă murgu; Râge șiob dă oală spartă* etc.

Doina străbună i-a dezvelit bucuriile inimii și tot ea i-a fost cântecul de întristare și durere. Pentru bănățeanul adevărat nu mai există un asemenea cântec care să răscolească atât de în profunzime inima, cum este doina.⁷¹

Cum s-a născut doina, e greu de spus, un lucru e sigur, că ea a izvorât din pieptul țaranului, care, cu mâinile pe coarnele plugului și cu gândul la cei dragi de-acasă, sau cu durerea asupririi în suflet și-a exteriorizat simțămintele în cântece⁷².

Prof. Cristian Șodâncă
Școala gimnazială „Aurel Peia” - Ezeriș

⁷⁰ P. R., Dimitrie Onciulescu, *op. cit.*, p. 26-27

⁷¹ I. Stănilă. *op. cit.*, p. 37

⁷² I. Velceanu

Ediția a 45-a a tradiționalei Tabere de Creație „COLONIA LITERARĂ”

Societatea de Limba Română din Voivodina – Republica Serbia, înființată în anul 1962, de mai mult de cinci decenii și jumătate cultivă limba română literară în toate sferile de activitate.

Printre seria de manifestări culturale care le organizează Societatea se numără și reuniunea care se desfășoară sub genericul „COLONIA LITERARĂ”.

Prin prestigioasa reuniune se continuă activitatea inițiată de regretatul om de știință și cultură Radu Flora care, în vederea realizării prevederilor statutare și de program a Societății, a inițiat înființarea, respectiv organizarea *Taberei de Creație a Scriitorilor Români din Voivodina* supranumită „*Colonia Literară*”.

Astfel, pe lângă stimularea creației literare în limba română, s-a asigurat și la promovarea creației oamenilor de condei de la noi, respectiv apropierea creatorilor de marele public.

Anul acesta, această *Tabără de Creație a Scriitorilor Români*, s-a organizat pentru a 45-a oară, de data aceasta pentru prima dată la Lukino selo (lângă satul Elica) pe terasa de vară a Hotelului „SIBILA” de lângă Belo jezero (Lacul alb), de lângă „*Carska bara*” (*Bara regală*).

La începutul lunii septembrie, Societatea de Limba Română a organizat de fapt mai multe manifestări. Seria manifestărilor cultural-științifice amintite, a început la Zrenianin unde, tradițional, pe data de 5 septembrie 2019, se organizează „*Memorialul Radu Flora*” în cadrul căruia și anul acesta a avut loc și *Simpozionul Internațional*. La acest simpozion au participat cu diverse comunicări oamenii de știință și cultură din Germania, Polonia, Republica Moldova și Serbia.

Continuând seria de manifestări prin care se aduce omagiu celui care a fost **Radu Flora**, fondatorul *Societății de Limba Română din Voivodina*, vineri, 6 septembrie 2019, actuala conducere a S.L.R. a organizat și *Prima ediție a Taberei de creație din domeniul artelor plastice* care a avut loc pe data de 6 și 7 septembrie 2019, la Lukino selo, în mirifica ambianță a *Rezervatului natural „Carska bara” (Bara regală)*. Interesant de menționat că la această „COLONIE DE ARTE PLASTICE” au creat împreună pictori de naționalitate română, sârbă, germană și maghiară din Serbia și oaspeții din România.

Tot aci, în ambianța mirifică a *Rezervatului natural „Carska bara”* de la Lukino selo, sâmbătă, 7 septembrie 2019 s-au întrunit și creatorii români din Serbia și confracții lor din România care, au adus și un elogiu limbii române, marcând aci și Ziua de 31 august - **Ziua Limbii Române**.

La începutul reuniunii, lucrările au fost binecuvântate de *Preacucernicul Părinte Protopop Iconom Stavrofor Cornel Juică*, care a rostit „*Tatăl Nostru*” și a urat succes participanților.

Lucrările ediției a 45-a a *Taberei de Creație a Scriitorilor Români din Voivodina* au fost inaugurate de președintele S.L.R., **Lucian Marina**, de altfel și președinte al Comitetului de organizare a acestei manifestări supranumită „*Colonia Literară*”.

Președintele S.L.R. a salutat scriitorii, criticii literari și editorii români din Serbia, precum și oaspeții lor din România și și-a exprimat convingerea că, această ediție jubiliară a tradiționalei manifestări va fi una reușită, odată ce un număr atât de mare de creatori au răspuns la invitația de a participa la reuniunea la care este sărbătorită limba maternă.

În acest context, au fost amintite unele crâmpie din eseu „*Elogiu limbii române*” semnat de **academician Ioan Aurel Pop**, președintele Academiei Române care a subliniat cu fermitate că, „*Limba română este efigia cea mai pregnantă a românilor*”, respectiv că, „*Limba este ca un organism viu care se naște, crește, se dezvoltă, îmbătrânește și moare odată cu poporul care a creat-o și căruia i-a servit ca mijloc de comunicare*”.

Academicianul Pop a reliefat totodată că, „*Nu există popor pe lume asta care să nu-și prețuiască, îngrijească și conserve limba*”, respectiv că „*Nu poți fi român dacă nu vorbești românește, deși poți vorbi românește fără să fii român*”.

Președintele Societății de Limba Română a amintit că, limba noastră este „*ca un fagure de miere*”, adică este „*limbă sfântă, limba vechilor cazanii*” astfel că trebuie, în permanență, să o cultivăm, ea fiind principala formă de comunicare verbală și scrisă.

Cu cuvinte alese, celor prezenți, s-a adresat, apoi, **Aurel Matei Bancu**, secretarul *Societății Culturale „Constantin Brâncuși” din Timișoara* care a sosit la „Colonia Literară” acompaniat

de **Ana Caia**, președintă a *Cenaclului Literar „Aurel Turcuș”*, care poartă numele regretatului ei soț, renumit om de cultură, publicist și editor din Timișoara, precum și de poeta în grai **Florina Colgia** și renumita artistă plastică **Daniela Areta Voștinar** care, s-a prezentat și cu o expoziție la care au fost expuse selectiv unele din lucrările ei mai reușite.

Participanții la „*Colonia Literară*” au fost salutați și de poetul **Vasile Barbu**, președintele *Societății Literar-Artistice „Tibiscus” din Uzdin* care, de asemenea, a venit acompaniat de un grup de zece oameni de cultură, scriitori, jurnaliști, pictori și autori de creații foto, care au organizat și o expoziție de fotografii

A urmat un recital poetic-muzical, în cadrul căruia, s-au prezentat cu poezii **Vasile Barbu**, **Ionel Stoitș**, **Florina Colgea**, respectiv cu creații în proză **Eufrozina Greoneanț** și **Stella Bugariu**, în timp ce cunoscutul critic literar **Virginia Popovici** a făcut un semnal editorial privind cel mai nou volum de poezii ale lui **Ionel Stoitș**, care a văzut lumina tiparului la *Editura „Tibiscus”*. Tot cu acest prilej, a fost făcut un semnal editorial și al celei mai noi cărți pe care **Florian Copcea** a consacrat-o „paralaxelor” criticii românești din Serbia, respectiv a activității desfășurate de **Virginia Popovici**.

A urmat un regal muzical. Solista vocală **Florica Nicoli** din Timișoara, invitata specială la „*Colonia Literară*” a S.L.R., a delectat auditoriu interpretând mai multe cântece românești din Banatul istoric și din Timoc.

Preotul **Cornel Juică**, ctitor al *Bisericii Ortodoxe Române din Mesici* și paroh atât în acest sat cât și la lablanca (Mărul), Sălcița și Voivodinț, a vorbit despre activitatea sa nobilă, creștină, precum și activitatea sa în calitate de redactor-șef al publicației „*Foia codrenilor*”.

Au fost prezentate și revista de filologie „*LOGOS*” și revista plurilingvă „*NOVI MOST*”.

Ziua Limbii Române s-a marcat la ediția a 45-a a „*COLONIEI LITERARE*” și prin acordarea unor premii pentru poezie, proză, critică literară, monografii, reviste literare, premii care au constat în cărți valoroase, asigurate pentru laureați de Societatea de Limba Română și Casa de Presă și Editură „*Libertatea*” care a fost atât sponsor media cât și sponsor al unor premii acordate la această manifestare.

Juriul de Specialitate Internațional în componența: conf. univ. dr. Brândușa Juică din Vârșeț, președinte, precum și poetul Ionel Stoitș din Novi Sad și animatorul cultural Aurel Matei Turcuș din Timișoară, membrii, au adoptat următoarele decizii:

1. Vasile BARBU este deținătorul Premiului „*IOAN FLORA*” pentru POEZIE
2. Florin URSULESCU este laureatul Premiului „*RADU FLORA*” pentru PROZĂ
3. Virginia POPOVICI este laureata Premiului „*ION MILOȘ*” pentru CRITICĂ LITERARĂ
4. Eufrozina GREONENȚ – Premiul „*TRANDAFIR JURJOVAN*” pentru MONOGRAFIE
5. Lucian MARINA este laureatul Premiului „*TEODOR MUNTEANU*” pentru REVISTE
6. Prof. dr. Florian COPCEA deținătorul Premiului „*EMIL FILIP*” pentru ESEU

Juriul a decis să acorde și un PREMIU SPECIAL al ediției a 45-a a „*Coloniei Literare*” lui Nicu CIOBANU pentru întreaga activitate de creator literar, jurnalist și editor.

Lucian Marina

Președintele Societății de limba română din Voivodina, Republica Serbia

Recenzie de carte

Nicolae Magiar – *Dezmembrarea Iugoslaviei în context internațional*

NICOLAE MAGIAR

DEZMEMBRAREA IUGOSLAVIEI ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL

Pe de altă parte, chiar dacă, din motive care țin de familie, nu am putut ajunge la lansarea volumului, acest eveniment fericit din viața și activitatea profesorului meu din anii cei mai frumoși ai vieții, am vrut, totuși, să-mi exprim câteva gânduri, mai ales că lansarea unei cărți este, fără dar și poate, unul din acele momente foarte speciale care sunt destinate să rămână în istoria locului, în consecință ne vom aduce mereu aminte de acesta și încă mult timp de aici înainte.

Volumul pe care profesorul meu îl iansează, „*Dezmembrarea Iugoslaviei în context internațional*” este, fără doar și poate, unul de referință în literatura istorică de specialitate, iar dacă ne gândim și la încărcătura emoțională extraordinară care se află în spatele unei asemenea teme, îndrăznesc să spun că o analiză de acest gen este recomandată să o faci într-o anumită etapă a carierei tale. Este acel interval de timp în care maturitatea vieții îți asigură un echilibru lăuntric de care ai neapărată nevoie pentru a ști să duci la bun sfârșit un atare demers care, indiscutabil, solicită multă detașare și obiectivitate deopotrivă.

Eu, personal, nu m-am îndoit niciodată de aceea că profesorul meu deține aceste calități necesare oricărei inițiative de cercetare care se vrea a fi cu adevărat profesionistă, dar nu am rezistat tentației de a întreba de ce acum o astfel de analiză, cui folosește ea și, mai presus de toate, ce anume se poate învăța din acest gen de carte, pentru că – nu-i așa? – cine nu învață din lecțiile istoriei, acela nu va înțelege niciodată mersul lucrurilor, pulsul vieții și, mai presus de toate, va fi condamnat să repete ceea ce nu a știut să asimileze la vremea potrivită.

Pe vremea când eram eu elev al profesorului Nicu Magiar, iar mai apoi în anii de studenție, mi-am confirmat un adevăr fundamental în ceea ce privesc analizele cărților ce tratează relațiile internaționale. Cu alte cuvinte, înainte să povestești altora esența unei astfel de analize, asigură-te că ai înțeles tu, cu adevărat, ce anume a vrut autorul să facă de fapt, cum a lucrat el cu sursele și în ce măsură munca lui este utilă nu doar în sfera de specialitate, cât și în comunitatea celor care iubesc istoria și caută să învețe din ea cât mai mult cu putință. În consecință, cu permisiunea Dvs., n-am să vă povestesc o carte, vă las plăcerea s-o citiți, eu voi încerca, mai degrabă, să spun ce cred că se află în spatele ei, de ce am considerat că merită să o pfațez și, mai presus de toate, ce am învățat eu din ea după ce am parcurs-o cu multă atenție.

Legat de prima chestiune, ce anume se află în spatele acestei cărți, aș începe prin a spune că putem vorbi despre un demers curajos al D-lui Profesor care trebuia făcut, până la urmă, prin intermediul unei cărți în limba română, dar de așa manieră încât fiecare să înțeleagă ce s-a întâmplat,

Întâi de toate, nu pot să nu mărturisesc faptul că, în clipa în care scriu aceste rânduri, eu ca și fost elev al liceului, retrăiesc o profundă emoție, aceeași emoție de acum 23 de ani când, la ultima oră de istorie în clasa dirigintelui meu drag Nicu Magiar, am auzit pentru ultima dată, alături de colegii mei de atunci, o faimoasă încurajare pe care Napoleon Bonaparte însuși a adresat-o, cândva, bravilor săi soldați: „*Fiecare dintre voi poartă în raniță Bastonul de Mareșal!*” – spunea, cu convingere, faimosul Împărat al francezilor.

Rememorez, acum, acel moment pe care nu-l voi uita vreodată, pe de-o parte pentru că îmi vine greu a crede că, deja, au trecut două decenii și mai bine de când stăteam în banca a treia de la geam, așteptând cu nerăbdare ora de istorie, deci încă o campanie „pe câmp de glorie” pe care o savuram la maxim atât eu, cât și ceilalți șase „Mareșali” colegi ai mei.

de fapt, cu fosta Iugoslavie, de ce s-a ajuns la ciopârțirea ei și, mai presus de toate, în ce context s-a conturat trauma unui popor care încă se resimte după tragicele evenimente care au început acum aproape patru decenii. Firește, o astfel de abordare, nu este una ușoară și comodă, mai ales în aceste vremuri în care suntem forțați să trăim sub tirania unei absurdități care, mai nou, se numește „Political Correctness”, iar naționalismul european este în plin reviriment și, din păcate, prea adesea secheștrată și orchestrată în sens radical, în interes propriu, de către diferite guverne populiste. Din acest motiv, Europa Centrală, respectiv Balcanii sunt din nou „Butoiul cu Pulbere” al continentului fapt pentru care, nu întâmplător, și construcția europeană ajunge frecvent să fie pusă sub semnul întrebării.

În altă ordine de idei, cărțile consacrate relațiilor internaționale din acest secol nu apar prea frecvent pe piață, întrucât ele presupun o amplă documentare, apoi parcurgerea în detaliu a surselor de arhivă și interpretarea lor profesionistă, deci cunoașterea impecabilă a limbilor diplomatice care permit comprehensiunea izvoarelor istorice de primă mână, fără de care orice inițiativă în acest sens ar fi sortită eșecului. În plus, așa cum spuneam deja, să abordezi acum problema dezmembrării Iugoslaviei înseamnă, simbolic vorbind, să intri pe „teren minat” și să scoți la iveală adevăruri pe care mulți le-ar dori îngropate pentru totdeauna.

Spre exemplu, cum a fost posibil ca decenii de-a rândul, pe arena diplomației europene și nu numai, dreptul unei țări la suveranitate, la independență să fie garantat în mod obligatoriu de dreptul internațional și tocmai acesta, în cazul Iugoslaviei, să fie călcat în picioare flagrant de o alianță militară precum NATO care, în cazul tensiunilor din zonă, a făcut din ONU o instituție pur pentru decor, mai ales odată cu declanșarea operațiunii sugestiv intitulată: „Nicovala Nobilă”. Câtă autoritate mai are dreptul unei națiuni, al unei țări în fața unor coloși multinaționali care reflectă, mai bine ca niciodată, tăvălugul globalizării?

Să studiezi, așadar, dreptul internațional și relațiile internaționale în asemenea contexte, reprezintă mai mult decât o provocare și mai mult decât un test de echilibru. Mă bucur mult pentru că Profesorul Nicu Magiar și-a asumat aceasta, reușind să convingă, încă o dată dacă mai era nevoie, că istoria adevărată este o istorie muncită care se realizează nu driblând izvoare istorice și nu bătând câmpii prin meditații seducătoare cum face, spre exemplu, pseudo-istoricul Lucian Boia care are oroare de arhive și de paleografie, deși ambele sunt vitale pentru o istorie cât mai obiectivă și mai nuanțată a unei națiuni.

Așadar, de ce acum o astfel de carte? Pentru că, pe de-o parte, mai avem multe de învățat din lecția naționalismului care, din păcate, face încă multe victime în rândul statelor europene și nu numai. Pe de altă parte, o istorie sinceră despre trauma poporului sârb trebuia spusă *sine ira et studio*. Chiar dacă facem parte din Marea Familie Europeană, unde securitatea și bunăstarea sunt principale deziderate, nu avem voie să uităm cine suntem, de unde venim, ce valori am moștenit de la înaintașii noștri pentru a le da mai departe posterității și, mai presus de toate, nu avem voie să uităm să fim demni, pentru că, doar așa, putem convinge pe oricine că locul și rolul nostru în această parte de lume a fost, este și va fi unul fundamental.

Finalmente, de ce este utilă această carte și ce anume ne învață ea? Aș dori să răspund la aceste întrebări, de această dată, nu în calitate de cercetător al celui mai înalt for de cultură al țării, Academia Română sau ca Visiting Researcher al Universității din Oxford, Marea Britanie, ci tocmai ca fost și actual elev al Profesorului Nicu Magiar care, pe durata unei vieți, a pregătit generații și generații de elevi, acolo unde azi, din fericire, mai există încă o școală...

Cartea pe care Domnia Sa a lansat—o la Colegiul Național „Mircea Eliade” din Reșița este o frumoasă lecție de erudiție, de profesionalism și de echilibru deopotrivă. Este una din acele realizări notabile și laudabile care are menirea să-ți reamintească mereu de faptul că nu doar în analiza istorică, ci și în viață trebuie să știi, la un moment dat, să vezi nu doar copacii din jur, cât și pădurea în marele ei ansamblu. Cu cât vezi mai departe și mai detașat, cu atât ești mai flexibil în gândire și mai deschis să vrei să construiești punți trainice între istoria ta și istoria celui alt, între părerea ta și părerea celui care trăiește în imediata apropiere.

Deși au trecut 23 de ani de când nu mai spun prezent la orele de istorie ținute în faimosul amfiteatru de la fostul Liceu Teoretic nr. 3 care acum este colegiu național, eu unul continui să aplic ceea ce am învățat de la profesorul meu Nicu Magiar în anii frumoși de odinioară. Cu alte cuvinte, dacă vrei să înțelegi cu adevărat istoria poporului român, atunci trebuie să o vezi ca pe o istorie în relație... în conexiune cu istoriile popoarelor din vecinătate sau de la distanță.

Aceasta, într-adevăr, te obligă să citești mult, să te informezi și mai mult, dar mai presus de toate să ai curaj să arunci o privire și în istoria vecinului, pentru că, de cele mai multe ori, răspunsurile pe care tu le cauți nu se află doar în propria „ogradă”, cât și în imediata apropiere. Poate și de aceea, a face accesibile, pentru propriul tău public, pagini consistente din istoria unui popor învecinat nu este doar dovada unei pasiuni certe pentru istoria universală, cât mai ales un gest de generozitate și de empatie profesională, ambele necesare oricărui specialist indiferent de domeniul în care activează.

Așa am început și eu cândva să învăț de la Nicu Magiar cum anume devine un istoric, cu adevărat, Maestru pe Arta sa. Inițial am crezut că trebuie să citești mult, să vezi acolo unde alții nu văd, să descoperi acolo unde alții cred că nu mai este absolut nimic de descoperit și, mai presus de toate, să publici și mai mult, excepțional de bine, de așa manieră încât ceilalți să te citească cu plăcere de fiecare dată când dai la lumina tiparului ceva nou. Cam așa este! E nevoie de toate acestea, iar de-a lungul anilor, recunosc, le-am cam bifat pe toate. Însă, de fiecare dată când am atins asemenea target-uri, am simțit că ceva lipsește pentru ca Măiestria să fie una deplină.

A venit și vremea când am găsit răspunsul, iar acesta era mai la îndemână decât credeam... Pur și simplu, pentru a fi excepțional de bun în profesia ta trebuie să știi, întâi de toate, să dăruiești mult, direct proporțional cu acel mult pe care tu îl vrei doar pentru tine. Între a primi și a da este un echilibru delicat pe care doar puțini îl ating în această viață. Poate și de aceea, tot puțini sunt și cei care, sufletește vorbind, știu mereu să fie tineri și să-și iubească meseria până la capăt, iar cei pe care îi învață îl vor urma pretutindeni, în ciuda trecerii timpului.

Profesorul Nicu Magiar, prin cartea pe care o lansează, confirmă cele spuse de mine. După 23 de ani, revin mereu, într-o formă sau alta, la lecțiile sau prezentările sale de carte. Indiferent că sunt aproape sau departe, știu că ceea ce Profesorul Nicu Magiar scrie este mereu la înălțime, iar elevii săi, inevitabil, vor primi mult din toate acestea.

Îi doresc, din inimă, profesorului meu Nicu Magiar multă sănătate, putere de muncă, inspirație, multe cărți la fel de frumoase și, mai presus de toate, încă multă răbdare la catedră cu generațiile care vin.

Nădăjduiesc și îi doresc, acum în încheiere, ca din fiecare promoție să-l caute cât mai mulți absolvenți pentru a-i spune, după ani și ani, că, deși s-a scurs timpul, abia acum învățăm, fiecare dintre noi, să ne merităm pe bune „Bastonul de Mareșal”!

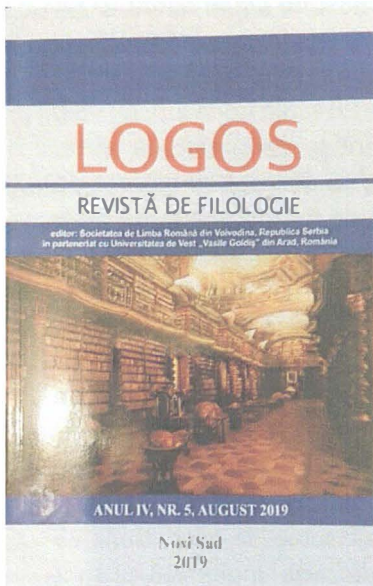
Dr. Varga Attila

Cluj-Napoca

Cercetător la Academia Română și Universitatea din Oxford, Marea Britanie

RECENZIE

Revista LOGOS

De patru ani apare o revistă de filologie la Novi Sad, în Voivodina. Este redactată în limba română de către Societatea de Limba română din Voivodina, Republica Serbia în parteneriat cu Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, România.

Sufletul acestei reviste, fondatorul și redactorul șef este Lucian Marina, iar președintele de onoare al Colegiului redacțional este prof. dr. Aurel Ardelean, fondatorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad. Consiliul științific este compus din prof. univ. dr. Coralia Adina Cotoraci și dr. Romanița Iovanovici.

Ca membrii ai board-ului internațional sunt oameni de cultură (profesori universitari, academicieni) din Austria, Brazilia, Germania, Macedonia, Republica Moldova, România, Serbia, Tailanda și Ucraina.

Din colectivul de redacție fac parte 17 autori (cel puțin pentru numărul 5 din august 2019, anul IV) din Serbia (Novi Sad, Petrovăsâla, Uzdin, Vârșeț) și din diferite localități din străinătate: România (Arad, București, Iași, Timișoara, Turnu Severin), Germania (Bremen), Italia, Polonia (Poznan), Tailanda (Bankok).

Cu asemenea componentă prestigioasă, revista LOGOS este din start și internațională și cu o audiență la publicul cititor, pe măsură. Revista apare semestrial, este consistentă (de exemplu numărul 5 din august 2019 are 264 de pagini), formatul este de 16,5x23,5 cm și tirajul de 300 de exemplare. Fotografiiile sunt și în format color. Subtitlurile sunt scrise și în limba sârbă și engleză. Tiparul este asigurat de către tipografia Gutenberg din Arad.

Așa cum apare scris ca subtitlu, Revista LOGOS este de *filologie, limbă, literatură și folclor*. Conținutul numărului 5 din august 2019 are rubrici interesante precum:

- Editorialul;
- Aprecieri LOGOS;
- În Focar;
- Restitutio in Integrum;
- Memento;
- Revista LOGOS în dialog cu
- Eseu;
- Studii comparative;
- Educație și comunicare;
- Limbaj, context, multiculturalitate;
- Limbă și transculturalitate;
- Lectură și critică literară;
- Tradiții locale;
- Familia, gastronomie;
- Evenimente.

Articolele și rezumatele sunt redactate la un nivel și o ținută academice, în limbile română, sârbă, franceză și engleză. Toate articolele sunt însoțite de fotografii care ilustrează suplimentar și sugestiv textul propriu-zis. Aparatul critic este redactat corect din punct de vedere științific iar bibliografia consistentă și din autori diferiți.

Se poate observa cu ușurință faptul că, fiind în al patrulea an de apariție, se depune multă muncă pentru a asigura continuitatea aceste publicații.

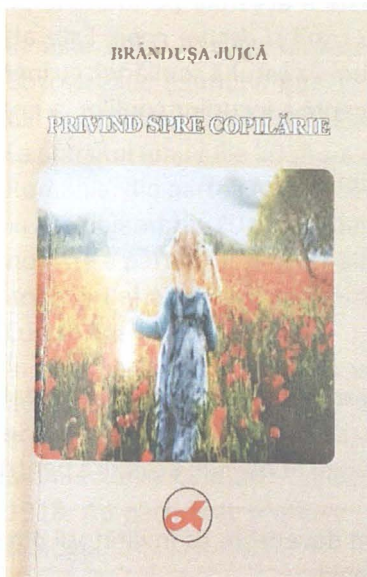
În concluzie, Revista LOGOS este redactată la o înaltă ținută științifică și face cinste celor care o scriu.

Felicitări și la cât mai multe numere!

Prof. dr. Nicolae Magiar
Colegiul Național *Mircea Eliade* din Reșița.

Recenzie de carte

BRÂNDUȘA JUICĂ – PRIVIND SPRE COPILĂRIE

Editura *Libertatea* din Panciova a publicat în 2018 o carte semnată de Brândușa Juică. Este un volum care, din start, abordează un subiect aproape inedit: copilărie-copii. Afirmăm acest lucru pentru că rar se mai găsește cineva să scrie despre copii și copilăria lor. În plus, volumul este redactat într-o manieră aparte: o combinație de literatură – critică literară – antologie. Toate acestea însă, sunt transcrise sub semnul permanent al unei nostalgii care se observă discret printre rândurile cărții. Este nostalgia pentru copilărie, pentru anii aceia fericiți și plini de inocența vârstei, pentru că, fiecare dintre noi ne mai considerăm tot copii atâta vreme cât ne mai trăiesc părinții.

Cartea este structurată în două părți distincte:

- *Literatura pentru copii și tineret, scrisă în limba română în Voivodina, Republica Serbia;*
- *Autobiografie, ficțiune și dor de copilărie în opera scriitorilor români din Voivodina.*

La începutul primei părți, autoarea aduce argumente și convinge în totalitate că ce s-a publicat în ultimii ani în Serbia cu referire la universul copiilor, nu mai poate fi catalogată ca o literatură de mâna a doua, respectiv *literatură minoră, paraliterară sau subliterară, adică un fel de cenușăreasă a marii literaturii.....*

Ce s-a publicat în spațiul cultural românesc și sârbesc din Voivodina referitor la literatura pentru copii și tineret a împrumutat din modelul literaturii universale, adică o combinație fericită între literatura pentru adulți paralel cu crearea unui sistem propriu de norme deontologice bazate direct pe *considerente de ordin moral, pedagogic, estetic.*

Profesoara Brândușa Juică (autoarea a mai multor studii și lucrări dedicate copiilor) reușește să aducă argumente pertinente că literatura pentru copii și tineret este realmente o parte integrantă a literaturii române din Serbia. Acest fapt s-a produs mai ales după anul 1946, semnalul fiind dat de către publicația *Libertatea literară.*

Coordonatele contextului cultural în care a apărut și mai ales a evoluat literatura în limba română în Serbia și apoi în Iugoslavia este prezentat în mod profesionist printr-o incursiune sintetică în perioada interbelică (1918-1945) și chiar înainte de Primul război mondial. Este de remarcat faptul că sunt menționate legăturile autorilor români pentru tineret și copii din spațiul sârbesc și iugoslav cu literatura și autorii români din România, cu predilecție cei bănățeni (Paul Iorgovici, Nicolae Tincu-Velea, Andrei Vasici). Aici sunt trecuți și acei autori români, oameni de cultură în general (Petru Bizerea, Gheorghe Bulic, Ion Niță Secoșan, Nicolae Țințariu), care s-au stabilit în perioada interbelică în România, în Banat. O mențiune specială merită făcută pentru Alexandru Țințariu (născut în Petrovasâla) deoarece acesta a reprezentat cercul Panciova ca delegat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. Faptul că sunt trecuți autori născuți în România, precum Mihai Avramescu (născut la Felnac) și Teodor Șandru (născut la Seleuș, lângă Arad) dovedește, cel puțin pentru mine (ca istoric) că este percepția istorică, teritorială, culturală a unui singur ținut cu numele de *Banat*, chiar dacă ființează în două țări vecine.

Autoarea menționează scriitorii și realizările lor literare inclusiv din perioada anilor grei din al Doilea război mondial (1941-1945).

Pasaje, rânduri și cuvinte deosebite sunt dedicate revistei înființate în anul 1946, respectiv *Bucuria pionierilor* (1946)– *Bucuria copiilor* (1956) pentru că vreme de un sfert de veac această revistă a asigurat cu profesionalism evoluția pozitivă a creațiilor literare pentru copii. De menționat bibliografia citată, cu autori din zone diferite de creație (scriitori, poeți, istorici, jurnaliști) dar toți definiți ca oameni de cultură, precum Rodica Almăjan, Mircea Măran, Gligor Popi, Costa Roșu și alții.

Al doilea capitol (*Autobiografie, ficțiune și dor de copilărie în opera scriitorilor români din Voivodina*) cuprinde comentarii, opinii și clasificări cu privire la amintirile din copilărie ale unor scriitori. Sunt de fapt, sinteze despre opere în care scriitorii își evocă propria copilărie.

Se începe cu marele om de cultură Radu Flora. Opera vastă a acestuia pe multiple planuri culturale, cuprinde și volumul *Copilăria din amintiri, proză pentru copii și despre copii*. Este atât de vizibilă intenția de a readuce la realitatea zilelor de peste ani, acea lume a satului copilăriei, cu inerenta nostalgie pentru anii copilăriei fericite, fără griji și cu fascinația inocentă a jocurilor copiilor, a imaginii care nu s-a șters niciodată - a bunicilor.

Sunt menționați ceilalți autori grupați pe subcapitole precum:

- *Amintiri din copilărie și copilărie din amintiri;*
- *Alte povestiri despre copii și copilărie;*
- *Poeți de ieri și de azi privind spre copilărie;*
- *Poezii și povestiri despre viețuitoare;*
- *Despre creații literare dedicate tinerilor.*

Este meritoriu faptul că se menționează un subcapitol dedicat cărților de citire ca o modalitate de promovare a literaturii române pentru copii și tineretul școlar, scrisă în Voivodina, Republica Serbia. Este foarte important ca toate creațiile pentru copii și tineret să ajungă în mâinile acestora pentru a fi lecturate cu plăcere.

Abundența lucrărilor dedicate copiilor și tinerilor în general dovedește că învățătorii din școli își fac datoria ca îndrumători primari ai copiilor din primii ani de școală.

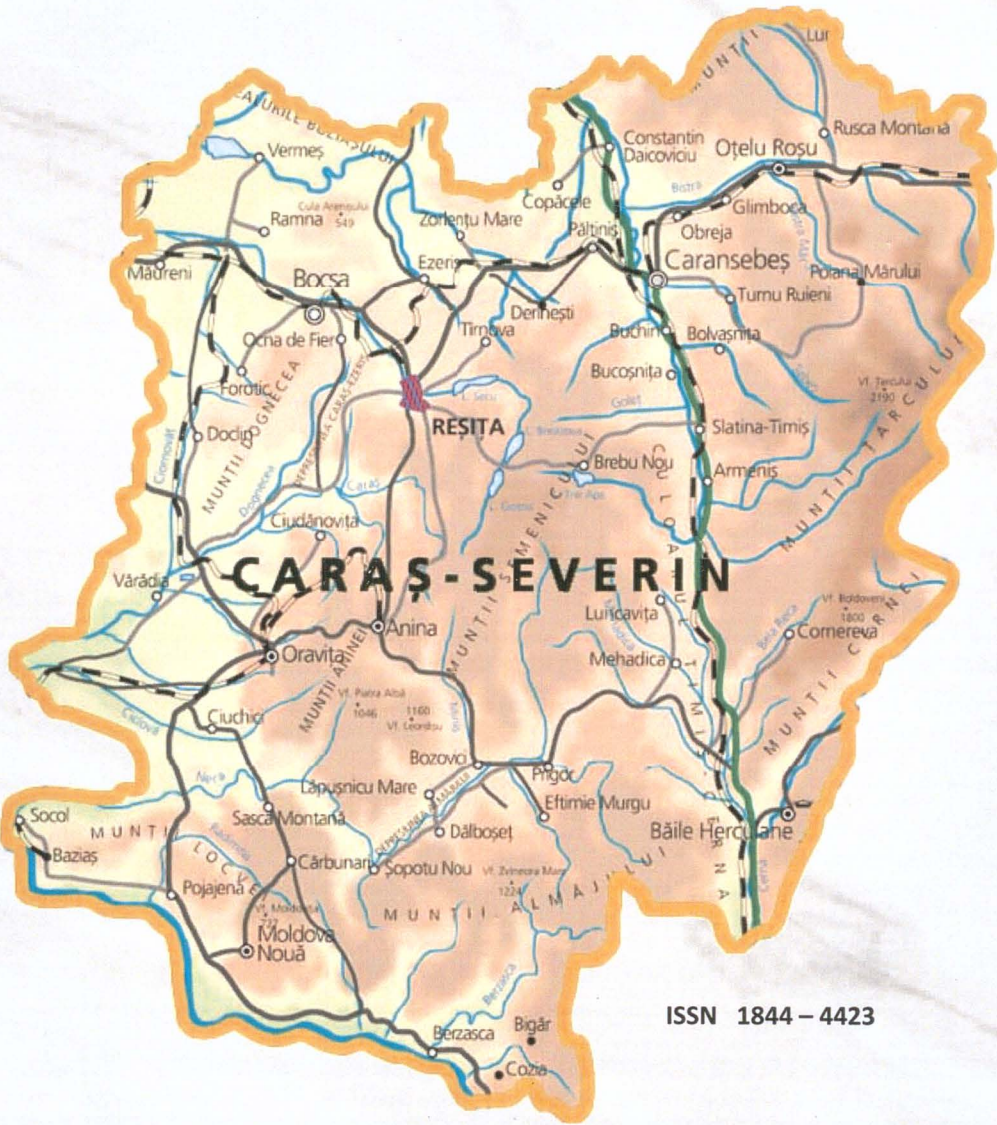
Volumul semnat de Brândușa Juică se termină cu o listă a cărților pentru copii și tineretul școlar publicate în limba română (cu 42 de titluri) și cu o meritorie *Sugestie de lectură*, ce cuprinde fragmente semnificative din operele scriitorilor care au publicat cărți pentru copii și tineretul școlar. Sunt menționați 14 autori cu fragmente din creațiile lor.

Profesoara Brândușa Juică, o bănățeancă autentică (născută în România, la Plugova, Caraș-Severin în 1961 și stabilită în Serbia din 1981) adaugă la publicațiile numeroase semnate pe parcursul anilor de studii și cercetări și acest volum de referință în literatura de specialitate. Este un demers care merită toată laudele nu numai din partea noastră dar și de la cei interesați de literatura pentru copii și tineret.

Prof. dr. Nicolae Magiar
Colegiul Național *Mircea Eliade* din Reșița

DIN ACTIVITATEA NOASTRĂ

1. În iulie 2019 au fost lansate ultimele numere ale revistelor Spic de Grâu (comuna Ezeriș), Bozoviceana (comuna Bozovici) și CRONOS (a Societății de Științe Istorice din România – filiala Caraș-Severin); toate sunt redactate de prof. dr. Nicolae Magiar;
2. La sfârșitul lunii iulie 2019 s-a desfășurat la Sibiu Tabăra de vară a Societății de Științe Istorice din România; din partea filialei Caraș-Severin a participat președintele filialei, prof. dr. Nicolae Magiar;
3. În 16 noiembrie 2019 s-a desfășurat la București Consiliul Național al SSIR; din partea filialei noastre a participat prof. Crisitian Bălean de la Colegiul Național *Diaconovici – Tietz* din Reșița. Cu acest prilej a fost recunoscută oficial filiala SSIR din Serbia, cu sediul la Uzdin și ca președinte Lucian Marina;
4. În noiembrie 2019 a apărut ediția a III-a *Monografia municipiului Reșița*, (revizuită și adăugită) autori – Nicolae Magiar și Eduard Magiar;
5. În 27 noiembrie 2019 a avut loc în amfiteatrul Colegiului Național *Mircea Eliade* din Reșița, manifestarea cultural – științifică dedicată Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918. Au participat profesorii Ioan Benga, Nicolae Magiar și Dan Oberșterescu și clasa a XII-a C filologie.

ISSN 1844 – 4423